

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ,
ЕКОЛОГІЇ ТА ЗДОРОВ'Я
БАТУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ШОТА РУСТАВЕЛІ
ЄВРОПЕЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ НАУК ПРО БЕЗПЕКУ**

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

Міжнародного науково-практичного семінару

«ЕКОНОМІЧНА СЕК'ЮРИТОЛОГІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»

КИЇВ–2017

*Рекомендовано науковою радою НДІ економіки і менеджменту
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 11 від 9 вересня 2016 року).*

Економічна сек'юритологія в умовах глобальних трансформаційних процесів: збірник тез Міжнародного науково–практичного семінару. – Київ, Компринт, 2017. – 85 с.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами Міжнародного науково–практичного семінару від 28 вересня 2016 року «Економічна сек'юритологія в умовах глобальних трансформаційних процесів». У виданні використано результати отримані у процесі проведення науково-дослідних робіт по темі «Напрями формування та функціонування СРП Європейського Союзу та шляхи її реалізації в Україні» № 110/530-пр (номер державної реєстрації: 0116U001601) та програми GCP/UK/R001/NOR Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО). Семінар відбувся у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за участі кафедри глобальної економіки економічного факультету.

Оргкомітет науково–практичного семінару:

Кваша С., доктор економічних наук, проректор з навчальної та виховної роботи, Національного університету біоресурсів і природокористування України, академік НААН України, Заслужений діяч науки і техніки України, голова оргкомітету.

Вдовенко Н., доктор економічних наук, завідувач кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, Заслужений працівник сільського господарства України, співголова оргкомітету.

Гераймович В., кандидат економічних наук, доцент кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, секретар оргкомітету.

Члени оргкомітету:

Коженьовські Л., президент Європейської Асоціації наук з Безпеки, Польща;

Гечбаія Б., доктор економіки, асоційований професор Батумського державного університету імені Шота Руставелі, директор департаменту управління бізнесу, член–кореспондент Академії Наук Бізнесу Грузії;

Кірейцева О., кандидат економічних наук, доцент кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Богач Л., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Горяна Л., кандидат педагогічних наук, доцент, Президент міжнародної академії культури безпеки, екології та здоров'я, Україна;

Терентьєва Н., доктор педагогічних наук, доцент Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка

Танасійчук Б., кандидат історичних наук, Президент міжнародної організації «Екосвіт».

За зміст наукових праць та достовірність наведених фактологічних і статистичних матеріалів відповідальність несуть автори

ЗМІСТ

<i>Korzeniowski L.</i> Динамічний континуум станів безпеки: виклики глобалізації.....	5
<i>Vdovenko N., Korobova N.</i> State regulation of the agrarian sector economy in the new conditions of global environment.....	7
<i>Терентьєва Н.</i> Ризики створення нового креативного продукту.....	10
<i>Kireytseva O., Bilous A.</i> Les résultats et les conséquences de la réforme agraire pour le développement du secteur agricole d'Ukraine.....	13
<i>Богач Л.</i> Сучасні уявлення про систему економічної безпеки в аграрному секторі економіки за умов євроінтеграції.....	14
<i>Гераймович В., Самсонова В.</i> Формування концепції економічної безпеки України як складової стратегії забезпечення національної безпеки в умовах глобалізації.....	16
<i>Павленко М.</i> Парадигмальний погляд на розвиток зернового господарства в умовах глобальних трансформацій.....	18
<i>Шарило Ю., Гечбаія Б.</i> Тенденції розвитку і позиціонування аквакультури в умовах європейської інтеграції.....	20
<i>Болтівець С., Гончар О., Гончар Т., Уралова Л.</i> Сек'юритологічна суб'єктивність розладів психіки та поведінки дітей та молоді.....	24
<i>Горяна Л., Танасійчук Б.</i> Вектори сек'юритології при адаптації здоров'язбережувальних і самозбережувальних технологій у заклади освіти України.....	26
<i>Тілікіна Н.</i> Вплив територіальної мобільності робочої сили молоді на демографічний і соціально-економічний розвиток регіонів України.....	28
<i>Олешко Л.</i> Дорожньо-транспортний травматизм та його профілактика.....	32
<i>Матвєєв В.</i> Шляхи подолання духовної небезпеки в умовах глобалізованого світу.....	35
<i>Шморгун Л.</i> Основні пріоритети по формуванню моделі освіти ХХІ століття.....	37

<i>Мальчик Н.</i>	
Сек'юритологія як наука про безпеку.....	40
<i>Доломина А.</i>	
Ризик – невід'ємна складова частина людського життя.....	43
<i>Сапсай Н.</i>	
Економічна безпека України в умовах глобалізації.....	44
<i>Валькевич Т.</i>	
Економічна безпека підприємства як логістичної системи.....	46
<i>Орловський Я.</i>	
Біологічна безпека в умовах глобалізаційних процесів.....	49
<i>Москаленко Т.</i>	
Екологічна безпека в основних поняттях та означеннях в умовах глобального середовища.....	52
<i>Ісса К.</i>	
Особливості комерційного ризику діяльності підприємств аграрного сектору.....	54
<i>Козакевич В.</i>	
Продовольча безпека як основа національної безпеки держави.....	57
<i>Халимон К.</i>	
Рівень системи економічної безпеки регіону за умов інтеграційних процесів.....	59
<i>Шепетило Ю.</i>	
Сутність економічної безпеки України в умовах глобальних трансформаційних процесів.....	62
<i>Ярина Д.</i>	
Безпека сільськогосподарського підприємства в еколого-економічній сферах.....	64
<i>Плічко В., Яковлева Т.</i>	
Концептуалізація страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою на етапі еволюції економічної сек'юритології в Україні.....	66
<i>Шепелев С.</i>	
Законність походження водних біоресурсів, що надходять на рибопереробку або в торгівельну мережу для реалізації.....	68
<i>Марченко І.</i>	
Пропозиції щодо удосконалення методичних рекомендацій з визначення біологічних активів козівництва.....	70
<i>Паламар І.</i>	
Механізми формування ринку комбикормів на принципах міжнародних стандартів.....	73
<i>Yakovliev V.</i>	
Istota i zadania bezpieczenstwa finansowego przedsiebiorstw rolnych.....	75

Korzeniowski L.

Доктор економічних наук, професор
педагогічного університету в Кракові (Польща)

ДИНАМІЧНИЙ КОНТИНІУМ СТАНІВ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Безпека є об'єктивним станом, тобто функцією рівня загроз і оборонного потенціалу суб'єкта, що суб'єктивно сприймається окремими особами або групами. Стан – це іменник, іншими словами: ситуація, рівень чогось, рівень ефективності на даний момент, величина чогось. Лінгвісти стверджують, що це семантичний корелят смислового речення, правдивого чи фальшивого. Стан суб'єкта безпеки є властивістю, яка може бути описана на підставі припущення: будь-який суб'єкт складається з укладу складових елементів і відносин між ними; завжди існує відрізок часу, що визначає початок і кінець стану; кожен об'єкт у даному відрізку часу має якусь свою властивість; між об'єктами виникає взаємозв'язок; у певному стані властивості об'єктів приймають постійне значення; насправді, кожний стан визначається крайнощами.

Феноменологічна, в якій елементом ситуації є лише феномени, тому що тільки вони є доступними пізнанню, відчуттю і розумінню навіть тоді, коли сутність речей, «річ сама в собі» є непізнаваною. Існування дійсності завжди є існуванням для когось, і саме тому ситуація людини завжди є такою, якою вона її сприймає. Дуальна тобто двох протилежних ситуацій: «об'єктивної» і «суб'єктивної». Системна, яка охоплює впорядкований уклад елементів, між якими існують певні відносини, що утворюють єдине ціле. Холістична, цілісно охоплює середовище людини разом із нею самою. Об'єктивно та в об'єктивних взаємозв'язках. Враховуючи два види людської діяльності – ми можемо розрізнити дві основні ситуації: екзистенційні (життєві). Життя – це біологічні процеси, як живлення, дихання, виділення, зростання, рух, подразливість (відповідь на подразники) і прокреція; біхевіоральні (поведінкові, функціональні). Діяльність означає активність суб'єкта, завдяки

якій він регулює свої відносини з навколишнім середовищем, трансформуючи середовище або самого себе: виховання, лікування, вирішення проблем, прийняття рішень, реалізація завдання, розпізнавання ситуації, тощо. Біхевіористи визначають ситуацію як систему стимулів. Насправді, існують два різні типи поведінки: реактивний на елементарному рівні; цільовий на більш високому рівні. Безпека є поняттям, яке має різні ступені – від абсолютної безпеки до тотальної небезпеки. Якщо безпека є похідною сукупності загроз, то насправді можна досягти тільки певного рівня між двома крайнощами; коли ймовірність виживання і розвитку велика, ми говоримо, що суб'єкт перебуває в безпеці; якщо переважають загрози, ми говоримо, що суб'єкт перебуває (швидше за все) в небезпеці. Безумовно, що за допомогою своїх (або інших) дій, які змінюють вид і силу загроз та свій власний оборонний потенціал, суб'єкт може змінювати рівень своєї безпеки. Стани безпеки і небезпеки не в повній мірі роз'ємні, і ми можемо припустити, що існує динамічний континуум цих станів. В описі станів мають значення об'єктивні й суб'єктивні показники, а також – як дехто вважає, що в першу чергу – напрямок вектора, який показує тенденцію до поліпшення або погіршення стану безпеки. Кожна ситуація визначається, насамперед, на підставі її складових елементів та їх характеристик, стану окремих складових елементів протягом певного періоду часу та взаємних відносин, які в цей момент утримуються між її елементами. Кожна ситуація визначається в першу чергу її складовими та їх властивостями, станом різних складових у даний момент та взаємовідносинами, які в цей момент існують між її частинами. Ситуація включає в себе: систему, в якій перебуває суб'єкт ситуації (людина, група, суспільство); діяльність суб'єкта, зокрема, основний вид діяльності, з огляду на який ми розглядаємо діяльність суб'єкта. Об'єктивна ситуація показує можливі загрози із об'єктивними чи суб'єктивними характеристиками. Такі характеристики відображені в людській свідомості, причому це спостереження залежить від того: які є об'єктивні характеристики загрози; якою сама людина, тобто, чи вона сама має характеристики та інструменти для адекватного сприйняття та що вона сама

робить в цій ситуації, щоб дійшло до сприйняття. Об'єктивні характеристики формують людську поведінку, залежно від того, як людина сама сприймає ситуацію. Наслідки цього рішення будуть залежати від об'єктивних, залежати від об'єктивних, а не суб'єктивно сприйнятих властивостей загрози, і водночас будуть створювати нову об'єктивну ситуацію в умовах сучасних трансформацій.

УДК 351.82.639.21/.31

Vdovenko N.

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
The chair of the Department of the global economy National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Korobova N.

PhD, assistant professor of global economy National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

STATE REGULATION OF THE AGRARIAN SECTOR ECONOMY IN THE NEW CONDITIONS OF GLOBAL ENVIRONMENT

According to G. Simon's definition, every activity involves conscious and unconscious choice of certain actions from a range of physically possible actions for the subject. As a result of the specific process, the circle of alternative variants begins to narrow, until finally there is the one, which is implemented in practice. However, although the rationality means the complete knowledge and the ability to foresee the consequences of each selected variant of actions, in practice, this knowledge is always fragmentary [Simon 2001]. That is why every manager strives for comprehensive standardization of their decision-making algorithms based on those legal and regulatory restrictions, which apply to this environment and are reflected in the documentary form. However, in other case the legal consequences of actions of a leader and his subordinates are essentially uncertain. It is necessary to take into account the opinion of R. Ackoff and F. Emery, that any standard provides idealized constructive definition of the concept, if it contains a clear statement of terms and operations, which could be used and which should ideally be used to resolve the

issues relating to this concept. However, standards in general can only be idealized in relative terms – relatively the modern state of our knowledge [Ackoff, Emery 1974].

Economic Encyclopedia defines «standard» as: 1) an official governmental or regulatory and technological document of industry, enterprise, firm, company, which establishes qualitative characteristics, requirements to be met by a certain type of product, goods; 2) sample, the standard to which other similar objects are compared [Mochernage 2002]. The Law of Ukraine «On standardization» from 17.05.2001 2408–III [Law of Ukraine 2001] defines a standard as a document developed by consensus and approved by a certain authorized body, which sets rules for common and repeated use, guidelines or characteristics which are related to activities or their results, including products, processes or services, compliance with which is optional. Ensuring sustainable use of natural resources (including fish), standardization of objects according to their functional purpose, informing consumers about the quality of products, processes and services, support of development and international competitiveness of products and trade is defined as the main target of standardization in Ukraine. Back in 1990, the Conception of transition of Ukrainian SSR to the market economy [The concept 1990] has orientated the system of governmental control on combination of normative, financial and administrative mechanisms. This indicated combination was immediately orientated on the highest world standards. At the same time, meeting the high world standards appeared difficult enough.

The Law of Ukraine «On Conception of the National program of informatization» from 04.02.1998 #75, marked the slow process of mastering of perspective information technologies, which was complicated by the insufficiency and incompleteness of the system of standards, harmonized with international ones. By that time in Ukraine a general amount of informational technologies standards was about 4 % of general amount of state standards. At the same time in other countries this part exceeded 10 %. The rates of international standardization in the industry of informational technologies were higher in relation to other industries. Annual growth is 10–15 %. By that time ISO were developed and more than 1400 international standards of information technologies were accepted, and the same

amount was under development. In Ukraine during 1992–1997 about 100 state standards of informational technologies, mainly terminological, were developed and implemented. The State standardization program for 2006–2010 shows that in Ukraine there are accepted 6113 normative documents in the field of standardization, from which only 2516 are harmonized with international and European standards. There are also about 1900 of intergovernmental standards in action, from which are only harmonized 10,3 %. At that time international organizations of standardization accepted almost 20 thousands of standards, which are used in international trade in accordance with the requirements of WTO, and over 16 thousands of normative documents of European organizations of standardization operate. Coming from practice of economic standardization in the developed countries of the world, further economic development of Ukraine must acquire modern high standardization features. Studies have confirmed that further sustainable development of aquaculture can be carried out with the harmonization of relations both the state regulation and market mechanisms, and with the control of compliance with the requirements of sustainable development; implementation of scientific and innovative investment model of industry development and the existence of perfect management tools; coordination of diversified components of national classifications as part of ensuring the efficiency of decision–making process by the system of the agricultural sector state regulation; achieving integration of aquaculture with complementary branches of the agricultural sector of Ukraine. This approach allows to realize the potential of systematic methodology, based on which will be coordinated the strategy for socio–economic development of Ukraine, its regions and sectors, and relevant social and economic development with the requirements of investment and innovative model of development of the national economy in general and its individual units, coordination of state regulation of aquaculture at «center–region–district» levels. In addition, only on this basis it will be possible to ensure close and direct feedbacks between the subjects of fisheries in the field of aquaculture and the system of state economy regulation, which is the crucial precondition of optimal combination of the strengths of the market and administrative levers.

Терентьєва Н.

Доктор педагогічних наук, доцент Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка

РИЗИКИ СТВОРЕННЯ НОВОГО КРЕАТИВНОГО ПРОДУКТУ

Лідерство в освіті передбачає створення креативного знаннєвого продукту. Спробуємо частково з'ясувати та репрезентувати ризики, з якими стикаються науково–педагогічні працівники та установи України, які продукують відповідний продукт – університети і науково–дослідні інститути. Яким чином досягти позиції лідера – за рахунок кількісного чи якісного показника; як здійснити відповідні вимірювання для досягнення об'єктивного рейтингового місця, однією із складників якого є продукування власної знаннєвої компоненти. Переважна більшість вищих навчальних закладів України має власний рейтинг оцінювання діяльності професорсько–викладацького складу, одним з елементів якого є кількість друкованих праць (авторських аркушів) за навчальний рік. Якщо відбувається продукування дійсно нового знаннєвого продукту, на його «визрівання» потрібен час, і практично неможливо обмежитися десятима місяцями (це стосується усіх сфер наукового знання). Реально здійснити аналіз напрацьованих іншими науковцями результатів (за наявності їх у відкритому доступі), зробити передбачення, прогнози, запропонувати можливий алгоритм роботи, але зазначене не є новим знаннєвим продуктом. Та місце в рейтингу передбачає наявність або відсутність контракту на наступний рік. Таким чином, науковці потрапляють в залежність від рейтингу і змушені для зниження стресогенності представляти компільований продукт або продукт, який є новим для певної частини людства, наприклад, представляти напрацювання зарубіжних колег, або адаптувати свій колишній новий знаннєвий продукт до сучасних реалій. Цей продукт також є знаннєвим продуктом, але оновленим / модернізованим / адаптованим, а не креативним. Перебуваючи у постійній залежності від умов подовження – не подовження контракту науковці, які працюють у вищих навчальних закладах, і виконують й інші види діяльності (навчальна,

навчально–методична, наукова, представницька, організаційна, соціально–культурна тощо), не завжди мають час на осмислення існуючого наукового продукту з метою його адаптації для сприймання студентською та аспірантською молоддю. Така ситуація не сприяє лідерству країни у створенні знаннєвого продукту. Проте кількість авторських аркушів легко виміряти, і як кількісний показник він є доволі зрозумілим. Щодо якісного аспекту – яким чином з'ясувати, чи дійсно представлена друкована продукція репрезентує новий знаннєвий продукт? Жодна експертна рада не володіє усією наявною в світі інформацією з різних сфер та галузей знань. Частково може допомогти перевірка друкованої продукції на плагіат, але й тут виникають питання: як здійснити доступ до неоцифрованих документів, яка друкована праця є первісною, як уникнути співпадіння ідей і думок у різних авторів, чи вважати плагіатом авторський переклад іншомовних текстів та ін.? Узагальнюючи матеріали до колективних монографій неодноразово стикаємося при перевірці на плагіат (за допомогою спеціальних програм, наприклад, програмного засобу eTXT Антиплагиат <http://www.etxt.ru/antiplagiat/>) з такою проблемою: за результатами перевірки текст має невеликий відсоток авторства. При повідсотковому розгляді та співставленні з пропонованим програмою джерелом з'ясовується, що програма вбачає первісною друкованою працею студентський реферат без відповідних посилань на монографії, статті чи дисертації, а автор цих фундаментальних праць вважається не продуцентом нового знаннєвого продукту, а плагіатчиком. Тут варто повернутися до загальнолюдських цінностей, зокрема чесності, відповідальності, поваги до праці інших, наявність яких у людини не дозволить скористатися результатами праці інших людей, видавши їх за власні напрацювання. І першу позицію посідає питання академічної чесності, адже ніхто з науковців – авторів наукового знаннєвого продукту не застрахований від викрадення власних напрацювань і привласнення їх.

Неординарно реагує програма і на цитування (наприклад, історико–педагогічні розвідки): якщо сторінка є співмірною з абзацем (для дисертацій це є небажаним), текст вважається таким, що не має посилань, незважаючи на їх

наявність. Закцентуємо увагу на складності об'єктивного вимірювання якісного показника нового знаннєвого продукту, з'ясувавши для кого саме цей продукт має бути новим: для студента, аспіранта, науковця, авторського колективу, наукової галузі, країни, цивілізації в цілому. Щоб посісти позицію лідера новий знаннєвий продукт має бути абсолютно новим і розглядатися в цивілізаційному вимірі як абсолютна інновація (інновація сьомого рівня). В іншому випадку ми створюємо знаннєвий продукт інших рівнів. Маючи певні (інколи багаторічні) напрацювання, науковці з легкістю адаптують їх до чинних вимог наукових видань. Наш досвід засвідчує різку відмінність у ставленні вітчизняних (українських) та зарубіжних (європейських) колег до адаптації власних напрацювань до вимог монографій. Якщо українському науковцю, при всіх названих вище видах діяльності, на це потрібно не більше двох тижнів, то для європейських колег (Західна та Центральна Європа) цей період триватиме від двох місяців і більше, а окремі представники Східної Європи не вбачають за необхідне адаптувати власні тексти до чинних вимог взагалі. Не дискутуючи про причини, засвідчимо високу працездатність вітчизняних науковців, відповідальність та готовність виконувати понаднормові навантаження, що, в свою чергу, з одного боку, спричиняє стресогенні ситуації і зрештою, особливо на кінець навчального року, конфліктогенність і часткове професійне вигорання; а з іншого, є засвідченням проз'юмеризму, за якого стираються відмінності між вільним і робочим часом, оскільки виробнича діяльність на основі творчої праці стає формою безпосереднього задоволення духовних потреб особистості, спрямованих на саморозвиток, самовдосконалення, самовираження.

Таким чином, з одного боку, спостерігаємо ситуацію, за якої потенційні продуценти нового знаннєвого продукту в таких умовах так і залишаються потенційними, а новий знаннєвий продукт напрацьовується іншими країнами, націями, інтернаціональними колективами транскордонних корпорацій, які взмозі створити інші умови науковцям для продукування нового знаннєвого продукту; а з іншого – саме проз'юмеризм є ознакою генераторів нового знаннєвого продукту.

O. Kireytseva

Candidat des sciences économiques, professeur associé de l'économie mondiale
Université nationale de l'agriculture de l'Ukraine

A. Bilous

Étudiant en 4 ans de la Faculté de gestion agricole
Université nationale de l'agriculture de l'Ukraine

LES RÉSULTATS ET LES CONSÉQUENCES DE LA RÉFORME AGRAIRE POUR LE DÉVELOPPEMENT DU SECTEUR AGRICOLE D'UKRAINE

Le moratoire sur la vente des terres ayant été reconduit, les terres agricoles sont interdites à la vente, et le restent encore en 2016. En 1999, la quasi-totalité des ayant droits a récupéré un titre de propriété, mais beaucoup doivent attendre encore plusieurs années pour voir leur bien cadastré. Ce cadastrage, ordonné en 1999, censé prendre en compte la qualité des sols, est encore en cours en 2016. Avec la réforme de 1999, tous peuvent néanmoins mettre leur bien en location, et percevoir un loyer, dont le minimum est fixé par l'Etat à 1.5 % de la valeur vénale de la terre, puis à 3 % en 2005. Certains propriétaires s'organisent et peuvent avoir un léger pouvoir de négociation, parvenant ainsi à louer leurs terres à un prix supérieur à celui fixé par la loi. Les coopératives encore en fonctionnement sont alors obligées de changer de statut, et de se transformer en entreprises agricoles. La loi prévoit en effet la privatisation globale des exploitations qui ont subsisté : elles doivent changer de statut et devenir, soit des sociétés par actions, soit des coopératives, leur capital pouvant dorénavant être acheté. Ces dernières sont obligées de réduire leurs surfaces cultivées et d'abandonner certains ateliers de production : surendettées, elles disparaissent en grands nombres, et les terres en friches sont de plus en plus nombreuses. (40 % de la Surface Agricole était en friche dans le canton étudié. On observe un dépérissement progressif des zones rurales, plus ou moins intenses selon les régions. Toutes sortes d'exploitations, allant de quelques ares à plusieurs milliers d'ha, survivent, apparaissent, disparaissent, au gré des possibilités et des initiatives d'entrepreneurs. Des investisseurs ayant fait fortune dans d'autres secteurs économiques reprennent des terres et des moyens de production, notamment à partir de 2005. Certains fermiers « familiaux » se développent, rachetant des parts de capital.

Les exploitations agricoles collectives subissent de nombreuses transformations : si la terre est distribuée de façon égalitaire, le capital est lui distribué en substitut des salaires d'une façon souvent inégale. Les responsables locaux, les directeurs d'exploitations sont souvent les premiers bénéficiaires de la distribution du matériel, du bétail, des bâtiments, des outils : les normes soviétiques sont encore très présentes, et nombreux sont les gens qui, habitué au cadre institutionnel bureaucratique et clientéliste soviétique, sont floué sans s'en rendre compte, ou en considérant cela « normal » ou « habituel ». Beaucoup d'exploitants indépendants s'étant installé à la faveur des mesures du début des années 90 récupèrent ainsi du capital à bas coût et s'agrandissent. D'anciens cadres Kolkhoziens, avantagé par leur large part de capital prévu par la loi, rachètent celles de leurs anciens collègues, et parviennent, grâce à l'entrée de capital familial extérieur à l'origine parfois douteuse, à reprendre les fermes. Ils se concentrent sur les grandes cultures végétales, ces dernières permettant un retour sur investissement plus rapide. La remise en production des terres s'accélère à partir de 2006 avec l'augmentation des prix internationaux et la crise alimentaire. Les années 2000 sont ainsi caractérisées par cinq années de faillites et de friches, puis cinq années de retour à la terre, avec le développement d'un grand nombre d'entreprises sur la base d'un marché locatif des terres. Toutefois, la situation en 2016 reste confuse: si ces entreprises qui se sont développées sont répertoriées, il existe peu d'information quant à l'origine de leur capital, leur fonctionnement et les facteurs de leur développement.

УДК 338.43.02

Богач Л.

Кандидат економічних наук, старший викладач кафедри глобальної економіки.
Національного університету біоресурсів і природокористування України

СУЧАСНІ УЯВЛЕННЯ ПРО СИСТЕМУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сільське господарство України є однією з пріоритетних галузей національної економіки. Розвиток сільськогосподарської галузі сприяє

підвищенню матеріального добробуту населення, зростанню її експортного потенціалу, зміцненню продовольчої та економічної безпеки. Економічна безпека являє собою сукупність внутрішніх та зовнішніх умов, які сприяють ефективному динамічному росту національної економіки, її здібності задовольняти потреби суспільства, держави, населення, забезпечувати конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, сприяти мінімізації зовнішніх ризиків через спроможність до адаптації. Під час створення системи економічної безпеки першочергове значення має визначення національних економічних інтересів України, адже саме від цього залежить вироблення ефективних засобів їх реалізації та захисту. За умов європейської інтеграції та процесів глобалізації важливо уявляти механізм взаємодії внутрішніх і зовнішніх загроз щодо економічної безпеки аграрного сектора, до яких відносяться: нездатність країни до самозбереження і саморозвитку, недостатній рівень впливу інноваційного фактора, неефективність системи державного регулювання економіки, недовіра формування оптимального балансу інтересів і використання досвіду щодо вирішення питань соціальної напруги. Подолання або мінімізація загроз є змістом загального реформування аграрного сектора.

Отже, економічну безпеку можна визначити як загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний і стабільний розвиток економіки держави, що включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам.

На сьогодні перед Україною постало питання у певному протиріччі між необхідністю інтегруватися до міжнародної економіки, з одного боку, та забезпеченням внутрішньої економічної інтеграції, захистом внутрішнього ринку, власного товаровиробника і національних інтересів, з іншого боку в умовах глобалізації економіки.

Тож, лише створення власної системи економічної безпеки дасть можливість уникнути можливих руйнівних наслідків швидкого відкриття національної економіки, забезпечити її конкурентоспроможність, захистити вітчизняного товаровиробника й ефективно взаємодіяти з міжнародними фінансовими та економічними структурами.

Список літератури:

1. Буквич А.В. Економічна безпека країни: теоретичні підходи до аналізу /А.В. Буквич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – Вип. 16: Міжнародні відносини. – С. 46–50.
2. Березіна Л.М. Економічна безпека та проблеми вдосконалення відносин суб'єктів АПК / Л.М. Березіна // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1 (4). – С. 39–43.
3. Говорушко Т. Економічна безпека України / Говорушко Т. // Економіка. Фінанси. Право. – 2012. – № 12. – С. 3–5.
4. Дахно І. Міжнародна економіка : Навч. посіб./ І. Дахно, Ю. Бовтрук, Міжнар. акад. управл. персоналом. – К. : МАУП, 2014. – 214 с.
5. Стадник В.П. Загрози економічній безпеці підприємства, їх джерела та чинники / Стадник В.П. // «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Вип. 9(33). – Ч.3. – 2012.

УДК 336:338.

Гераймович В.

Кандидат економічних наук, доцент кафедри глобальної економіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Самсонова В.

Кандидат економічних наук, доцент кафедри аграрного
консалтингу та сервісу
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Перспективи та темпи соціально–економічного прогресу національних господарств залежать від сформованості стану економічної безпеки держави. Утвердження України у глобальному просторі, проблема економічної безпеки держави набуває вагомості в науково-теоретичному, економічному і політично му плані. На рівень розвитку, якість організації та конкурентоспроможності еко-

номіки країни мають великий вплив невваженість і непослідовність реформ, які обумовили значні втрати науково–технічного і виробничого потенціалу та ускладнили збут продукції національних товаровиробників. Дослідження питань економічної безпеки держави пов'язано з широким колом теоретико-методичних проблем ринкової трансформації економіки, оцінки можливостей національної інтеграції до світового господарського простору на рівноправних, взаємовигідних умовах. Державна стратегія національної економічної безпеки, яка спирається на довгострокових національних інтересах згідно державної стратегії загальнонаціональної вигоди, реалізація якої передбачала б вихід з економічної кризи, забезпечення стабільності, підвищення рівня загального добробуту є необхідністю на світовій арені. Узагальнені державні орієнтири викладено в Стратегії реформ 2020 та Угоді про асоціації. При значному впливу зовнішніх чинників завданням є убезпечитися реформами від численних внутрішніх проблем. Відтак зміцнення економічної безпеки України постає стратегічним завданням з метою захисту добробуту майбутніх поколінь. Для подолання загроз у бюджетно-податковій сфері першочерговими заходами мають стати: 1) підтримка високого рівня фінансування сектору оборони та безпеки у довгостроковій перспективі. Загалом видатки на оборону та безпеку в 2015 р. з державного бюджету України було спрямовано 95,8 млрд грн, що на 32,0 млрд грн, або у 1,5 рази більше ніж у 2014 р. У 2016 р. на забезпечення оборони і безпеки як одного з головних пріоритетів бюджетного фінансування буде спрямовано 114,8 млрд грн, а в 2017 р. – 129,3 млрд грн, що на 14,5 млрд грн або на 12,6 % більше; 2) забезпечення збалансованості державних фінансів шляхом зниження бюджетного дефіциту. Дефіцит державного бюджету на 2016 р. заплановано утримувати на рівні – 3,7 % ВВП, а згідно проекту держбюджет на 2017 р. – 3,0 % ВВП. Законом України «Про Державний бюджет на 2017 рік» передбачено зростання доходів, порівняно із 2016 роком, на 17,3 % до 706,3 млрд, видатків – на 14,9 %, до 775,3 млрд; 3) розвиток системи середньострокового бюджетного прогнозування і планування. Впродовж 2014–2016 рр. залишився невиконаним підпункт 2.6.1 підрозділу 2.6. «Реформа

публічних фінансів» розділу VII «Децентралізація та реформа публічної адміністрації» Коаліційної угоди 72, який передбачає запровадження середньострокового бюджетного прогнозування та планування, системи стратегічного планування, у тому числі шляхом запровадження трирічної бюджетної декларації та стратегічних планів міністерств (у межах граничних сум середньострокового бюджету) з переглядом існуючої системи державних цільових програм на основі системи державного планування та прогнозування; 4) прийняття державних соціальних стандартів для підвищення якості державних послуг. Як свідчить бюджетна практика 2015-2016 рр., обсяги медичної та освітньої субвенцій, що надаються з державного бюджету, не забезпечують мінімальну потребу в коштах навіть на виплату захищених статей видатків цих галузей; 5) планування коштів для реалізації програм і проєктів Державного фонду регіонального розвитку на середньострокову перспективу. Водночас найбільш вагомим є результативне завершення антикорупційної, правоохоронної та судової реформ із забезпеченням їх юридичної незалежності. Високий рівень професіоналізму та компетенції виконавців – державної служби на всіх рівнях – має стати запорукою ефективної безпеки держави. Прозорість публічного звітування влади для інституцій громадянського суспільства та верховенство права, демократичні процедури прийняття рішень, свободи та поваги до особистості, рівності та справедливості стане найкращою протидією економічних загроз у стратегічній перспективі.

УДК 631.15:633.1

Павленко М.

Кандидат економічних наук, асистент кафедри глобальної економіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА РОЗВИТОК ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

В умовах обмеженого матеріально-технічного забезпечення потрібно здійснити радикальні заходи з оптимізації землекористування. Насамперед слідвилучити з активного обробітку еродовані та інші малопродуктивні землі,

створити на них пасовища, а найбільш ерозійно небезпечні – заліснити. Виходячи з науковообґрунтованих розрахунків, економічної та екологічної доцільності, доцільно провести упорядкування загальних площ орних земель, що дасть змогу зосередити матеріально–технічні ресурси на більш родючих ґрунтах і за рахунок інтенсифікації виробництва значно підвищити продуктивність полів. Важливим заходом отримання достатніх валових зборів зерна є розміщення зернових культур, особливо озимих, по кращих попередниках – чистих і зайнятих парах, багаторічних та однорічних травах, гороху [1]. Розміщення посівів озимих культур по стерньових попередниках вимагає ретельного виконання всього комплексу агротехнічних заходів з обробітку ґрунту, удобрювання, сівби та захисту, що потребує додаткових матеріальних і фінансових витрат. Зерно є основним продуктом вітчизняного сільськогосподарського виробництва, тому під зерновими культурами зайняті найбільші посівні площі. У 2015 р. цими культурами було зайнято 54,8 % посівних площ, або 14739 тис. га. Якщо показник розораності земель у світі становить у середньому 27,9 % (зокрема, 43,5 % у США, 36,7 % у Великобританії і 59,5 % у Франції 61,9 % у Канаді та 66 % у Німеччині), то в Україні він сягає 79,7 % [2]. Площа сільськогосподарських угідь в Україні становить 42,7 млн га, у тому числі 32,5 млн га ріллі. Це навіть більше ніж площа ріллі двох найбільших Західноєвропейських країн – Франції та Німеччини, разом узятих. Показник площі ріллі на душу населення становить 1,0 га/чол. [3; 4; 5]. Слід відмітити що, господарства України не повністю використовують біологічний потенціал вирощуваних сортів зернових.

Зокрема, для озимої пшениці в умовах України можна досягнути врожайності 100–110 ц/га, у той час як протягом 2000–2015 рр. фактична урожайність коливалась в межах 19–40 ц/га [1].

Отже, в Україні надзвичайно сприятливі природно–кліматичні умови для ведення сільського господарства. Більша частина ґрунтів відноситься до чорноземів, чорноземо–лучних та лучно-чорноземних ґрунтів, основна маса яких розташована в зоні Степу та Лісостепу.

Список літератури:

1. Статистичний щорічник України за 2014 рік, за редакцією Жук І.М., Державна служба статистики України, 2015.
2. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2015 рік / Відп. за вип. О.М. Прокопенко. – Київ : Державна служба статистики України, 2016. – 360 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. УкрАгроКонсалт. Україна: тенденції розвитку ринку зернових 2000–2002. – Київ, 2002.
4. Вдовенко Н.М. Обліково–аналітичні засади купівлі–продажу земель сільськогосподарського призначення з урахуванням зарубіжного досвіду / Вдовенко Н.М. // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – № 8. – С. 99–102.
5. Вдовенко Н.М. Пріоритети функціонування агропідприємств на основі оренди земель: виклики глобалізації / Н.М. Вдовенко, Л.В. Богач // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – № 10 (20). – Т. 2. – С. 63–66.

УДК 338. 43: 639. 2/3(4+477)

Шарило Ю.

Директор Бюджетної установи
«Методично–технологічний центр з аквакультури»
Державного агентства рибного господарства України

Гечбаія Б.

доктор економіки, професор,
директор департаменту управління бізнесу,
Батумський державний університет імені Шота Руставелі

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ І ПОЗИЦІОНУВАННЯ АКВАКУЛЬТУРИ В
УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Зважаючи на сучасні виклики українська держава зіштовхнулась з проблемою функціонування рибної галузі, а особливо аквакультури. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень суспільство ще не встановило формулу співвідношення між складовими суспільства: владою, бізнесом та власне громадою. Зокрема, до цього часу не вирішене питання

поєднання заходів державного втручання у розвиток рибного господарства та ліберальних підходів ринкової економіки, особливо у функціонуванні ринку риби. З огляду на євроінтеграційні процеси в Україні ця проблема загострилась. Очевидним є суперечність у наукових поглядах на ліберальний розвиток галузі з необхідністю посилення державних заходів впливу і, в першу чергу, фінансово-кредитних і податкових інструментів у виробництві продукції аквакультури. Крім того, в розвитку аквакультури існують і інші суттєві проблеми. Без їх вирішення провести детальний аналіз ефективності роботи галузі є проблематичним, а саме: недостатня інформація щодо кількості риби на ринку, співвідношення між вирощеною рибою та отриманою в результаті промислового добування водних біоресурсів, формування політики імпортозаміщення морської риби, вирощеною у контрольованих умовах.

Існують практичні проблеми, пов'язані з організацією власного кормо виробництва, забезпеченістю спеціалізованою технікою, інвентарем, обладнанням, побудованою системою масового виробництва молоді риб, невизначеністю ведення аквакультури в умовах оренди гідротехнічних споруд та нерегульованістю взаємовідносин у сфері використання водних об'єктів для цілей аквакультури. Для вивчення, аналізу та надання конкретних науково-виробничих пропозицій створений БУ «Методично–технологічний центр з аквакультури». Передумовою створення центру стала необхідність здійснення нормативно–методичного забезпечення регулювання розвитку аквакультури, координація практичних заходів щодо розроблення рекомендацій для збільшення обсягів виробництва товарної риби і рибопосадкового матеріалу.

Бюджетна установа «Методично–технологічний центр з аквакультури» свою діяльність здійснює у таких основних напрямках:

1. Вдосконалення нормативно–правових актів у сфері рибного господарства. БУ «Методично–технологічний центр з аквакультури» проводиться робота по створенню ефективного правового поля у сфері рибного господарства, встановлення рівних конкурентних умов для суб'єктів рибогосподарської галузі

і приведення чинного законодавства України до європейських стандартів і з урахуванням національних особливостей у сфері аквакультури.

2. Методично–технологічна підтримка у сфері аквакультури. Особливу увагу центр приділяє роботі щодо забезпечення сталого розвитку аквакультури в умовах становлення в Україні ринкової економіки. З цією метою центр спільно з представниками державного сектору, галузевої науки та бізнесу проводить роботу по впровадженню новітніх технологій у сфері аквакультури, вдосконаленню нормативної документації, створення методичної підтримки вітчизняного рибництва в різних сферах.

3. Міжнародне науково–технічне співробітництво. В умовах глобальних трансформаційних процесів працівники БУ «Методично–технологічний центр з аквакультури» приймають активну участь у міжнародних заходах з питань рибного господарства. Міжнародне співробітництво сприяє адаптуванню та передового досвіду вирощування риби, визначенню стратегічних напрямків розвитку вітчизняної аквакультури в умовах євроінтеграції.

4. Організація ведення Державного реєстру рибогосподарських водних об'єктів (їх частин). Запровадження інструменту державного регулювання – Державного реєстру рибогосподарських водних об'єктів (їх частин) дасть змогу створити систему дистанційного моніторингу використання суб'єктами рибогосподарської діяльності, аналізувати результати галузі та прогнозувати обсяги вилову та виробництва риби.

5. Організація семінарів, виставок, круглих столів, курсів з підвищення кваліфікації у сфері аквакультури. БУ «Методично–технологічний центр з аквакультури» є координатором з підвищення кваліфікації фахівців рибного господарства. Курси з підвищення кваліфікації проводяться спільно з Національним університетом біоресурсів та природокористування України. З метою популяризації рибної продукції, екологічного виховання населення України центр приймає активну участь у семінарах, виставках, ярмарках.

6. Консультаційна та інвестиційна діяльність у сфері аквакультури. БУ «Методично–технологічний центр з аквакультури» поставлено до вирішення

задачі: розроблення нової інноваційно–інвестиційної моделі функціонування підприємств аквакультури; здійснення інформаційного забезпечення системи прогнозних програмних документів розвитку аквакультури; надання консультацій суб'єктам аквакультури; організація впровадження інвестиційних проектів; наукове забезпечення рибного господарства на основі стратегічних цілей і пріоритетів держави в умовах інтеграційних поцесів.

Отже, в останні десятиріччя, у вітчизняному рибному господарстві спостерігається глибока структурна деформація, відставання від світових темпів динамічного розвитку, зменшення показників виробництва рибної продукції та рівня її споживання населенням України. На внутрішньому ринку частка імпортованої риби і рибної продукції не завжди належної якості.

Через фактичне усунення України від океанічного та морського промислів, а також ситуацією з вітчизняною аквакультурою виникла необхідність структурних змін в рибній галузі. Для розроблення комплексу заходів щодо стабільного функціонування рибогосподарського комплексу необхідно визначитися із його моделлю. Вивчивши міжнародний досвід з аквакультури, зокрема, таких потужних рибницьких держав, як Туреччина, Норвегія, Росія, Польща, а також здійснивши проекцію на сучасний стан рибного господарства України ми пропонуємо наступну модель майбутнього рибного господарства України: виділення в агропромисловому комплексі два напрямки: промислове рибальство та аквакультура; перехід на нову сучасну систему управління галуззю; запровадження ринкових механізмів взаємовідносин між суб'єктами рибогосподарського комплексу, включаючи нерозривний зв'язок між промисловим рибальством та аквакультурою; створення умов для виробництва конкурентоспроможної рибної продукції.

Таким чином для впровадження запропонованої моделі майбутнього рибного господарства, пропонуємо наступні шляхи розвитку аквакультури: а) товарна аквакультура, що орієнтована на внутрішній ринок; б) рекреаційні послуги в аквакультурі; в) створення рибних бірж (аукціонів).

Болтівець С.

Доктор психологічних наук, професор, Державного інституту
сімейної та молодіжної політики України;

Гончар О. доктор медичних наук, професор,

Гончар Т. кандидат медичних наук, доцент,

Уралова Л. кандидат медичних наук, доцент,

Національної медичної академії післядипломної освіти імені Платона Шупика

СЕК'ЮРИТОЛОГІЧНА СУБ'ЄКТНІСТЬ РОЗЛАДІВ ПСИХІКИ ТА ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Суспільна безпека в своїй основі є спрямованістю взаємин членів суспільства на збереження життя і здоров'я кожної людини разом з атрибутами і умовами, які цьому сприяють. Однак індивідуальні відмінності в усвідомленні і використанні цих можливостей кожним членом будь-якого суспільства є протиположною рівності як ідеї і способу поведінки, які й складають собою психологічний чинник невизначеності і, як наслідок – ризику непередбачуваності, пов'язані з ними загрози. Предметну сферу безпеки цілісно визначив Л. Коженевський: «Безпека є предметом інтересу багатьох галузей природничих, технічних, медичних, аграрних і суспільних наук, а також більш специфічних наукових дисциплін з родоводом, що поринає в глибини першопочатків наукового пізнання дійсності. Деякі з них завжди ставили в центр своїх інтересів людину, її потреби, інші тільки під впливом сек'юритології починають цінувати суб'єктність людини». Виходячи з цієї методологічної настанови, сформульованої Л. Коженевським, проблема сек'юритологічної суб'єктності людини з розладами психіки і поведінки з одного боку постає як предмет інтересу психологічних, медичних і суспільних наук, а з іншого розкриває виміри як спеціальної, так і соціальної корекції цих розладів, що є необхідною умовою суспільної безпеки.

Статистичне визначення проблеми окреслює лише кількісні співвідношення зафіксованих психічних розладів до загальної чисельності осіб, які на них страждають, за їхнім соціальним статусом – встановленням

інвалідності, військовою професією або мобілізацією на східний фронт України, належністю до цивільного населення, яке постраждало від воєнних дій.

Так, за офіційними даними, нині в Україні проживає 1 690 тисяч чоловік, які страждають на розлади психіки та поведінки, 254 тисячі з них є інвалідами внаслідок цієї патології. За даними Міністерства оборони України, за 2014 рік та перше півріччя 2015 року потребували стаціонарної психіатричної допомоги понад 3 тисячі військових, які брали участь в антитерористичній операції на сході України, що становить 75,8 % від загальної кількості психіатричних хворих. Протягом останнього часу, через кризові явища в економіці кількість відхилень психічного здоров'я населення істотно зросла насамперед за рахунок збільшення виникнення посттравматичних стресових розладів (ПТСР) як у військових, так і цивільних осіб. Так, тільки протягом останніх років інвалідність внаслідок різного роду психічних розладів була встановлена у більш ніж 10 тисяч осіб. Сек'юритологічна суб'єктність передбачає розроблення і застосування суспільної і мікросоціальної оцінки ризиків і небезпек поведінкових розладів дітей і молоді, ініціатива якої належить відповідним суб'єктам соціального впливу – сім'ї, дитячим і молодіжним соціальним осередкам, поліції та іншим суспільним інституціям. Саме від цієї ініціативи залежить своєчасність вибору методів лікування та спеціалізованих психотерапевтичних заходів, зокрема, вибору окремого методу променевого обстеження чи застосування радіологічного діагностичного комплексу, що дозволяє встановити тип і стадії перебігу перинатальних мозковосудинних уражень мозку.

Отже, використання системного підходу на базі біопсихосоціальної моделі психічних та поведінкових розладів у дітей і молоді, дозволяє здійснювати диференційований підхід до застосування психотерапевтичних методів з метою соціальної адаптації контингенту осіб з генетично детермінованими і вродженими психічними захворюваннями, які маніфестують соціально небезпечні порушення поведінки.

Горяна Л.

Кандидат педагогічних наук, доцент, Президент міжнародної академії культури безпеки, екології та здоров'я

Танасійчук Б.

Кандидат історичних наук, Президент міжнародної організації «Екосвіт»

ВЕКТОРИ СЕК'ЮРИТОЛОГІЇ ПРИ АДАПТАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ І САМОЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Визначено актуальність наукових пошуків ефективних моделей формування готовності викладачів до використання у професійній діяльності технологій, що зберігають здоров'я, рекомендації щодо збереження здоров'я молоді, наведені в: Оттавській хартії (1986), резолюціях глобальних конференцій ВООЗ, Аделаїда (1988), Сундсвалі (1991), Джакарта (1997), Мехіко (2000), у Декларації «Здоров'я – 21: Основи політики досягнення здоров'я для всіх у Європейському регіоні ВООЗ» (1998); Алматинській декларації (2003); Всесвітній доповіді про знання для кращого здоров'я (2004), Шостій Глобальній конференції зі зміцнення здоров'я (Бангкок, 2005); Європейській стратегії «Здоров'я та розвиток дітей і підлітків» (2005); матеріалах сесії Асамблеї ВООЗ «Сприяння зміцненню здоров'я в глобалізованому світі» (2007); новій європейській політиці «Здоров'я–2020» (2011), та інших матеріалах і документах ВООЗ, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ.

В сучасних умовах глобальних перетворень в соціальній, політичній, економічній і духовній сферах суспільного життя основним завданням є створення життєздатної безпечної системи освіти, її демократизація та гуманізація. Згадане, у свою чергу, має на меті забезпечення для кожного громадянина можливостей постійного духовного самовдосконалення, творчої самореалізації, задоволення інтелектуально-культурних потреб. Державною національною програмою «Освіта» (Україна ХХІ століття), Державним стандартом початкової загальної освіти (2011 р.) визначені основні шляхи відродження національної системи навчання, серед яких пріоритетного значення набувають: постійне

духовне самовдосконалення, творча самореалізація, задоволення інтелектуально–культурних потреб особистості, підвищення професіоналізму педагогічних кадрів, формування здатності вчителів динамічно реагувати на запити громадського життя, забезпечення оволодіння ними передовими освітніми технологіями. Обґрунтуванню психолого–педагогічних засад професійної готовності педагогів присвячені праці І. Зязюна, Г. Костюка, В. Котирло, Е. Мілеряна, В. Сухомлинського та ін. Використанню основних положень теорії вдосконалення професійної компетентності педагогів під час курсової перепідготовки та в інтеркурсивний період, наданню практичних рекомендацій щодо організації безпеки життя багато досліджень. Теоретико–методологічні засади питань безпеки та збереження здоров'я відображені в працях вітчизняних і зарубіжних учених: С. Болтівця, Л. Коженевського, А. Здравомислова, І. Смирнова, Л. Сущенко та ін.; психологічні, моральні особливості виховання особистості – К. Абульханова–Славська, І. Беха, Л. Божович, Ю. Кікнадзе, О. Кононко, Н. Максимова, Р. Пасічняк; формування здорового способу життя з позицій медицини – М. Амосова, Н. Артамонова, А. Леонтєва, Ю. Лісіцина, Р. Мотилянської, В. Язловецького та інші науковці.

Зазначимо, що впровадження технологій самозбереження в заклади освіти передбачено Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про охорону дитинства», Державними програмами: «Діти України», «Репродуктивне здоров'я», «Профілактика злочинності», «Здоров'я нації», «Патріотичне виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства», «Конвенцією ООН про права дитини», «Концепції розвитку післядипломної освіти в Україні, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір».

Таким чином, глобальні вектори проблематики науки про безпеку залишаються у стані розвитку та сприятимуть науковим розвідкам і сучасним прогресивних дослідженням.

Тілікіна Н.

Заступник директора з наукової роботи Державного інституту сімейної та молодіжної політики України (м. Київ)

ВПЛИВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ РОБОЧОЇ СИЛИ МОЛОДІ НА ДЕМОГРАФІЧНИЙ І СОЦІАЛЬНО–ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Територіальна мобільність робочої сили різнобічно впливає на усі процеси суспільного життя, на всіх рівнях держави. Внутрішня територіальна мобільність робочої сили змінює склад та характеристики населення, ситуацію на ринку праці, збільшує навантаження на ринок житла та соціальних послуг. Зовнішня – охоплює ті ж процеси, але у більшому форматі, зачіпає зростання або зниження ВВП, скорочення або збільшення дефіциту робочої сили, приток капіталу від грошових переказів мігрантів та інше. Одним із основних наслідків територіальних переміщень робочої сили є зміна демографічної ситуації в регіонах, відтоку та прибуття робочої сили. Територіальна мобільність робочої сили може сприяти надмірній концентрації населення в одних регіонах, чи призводити до розрідженості щільності населення в інших. До процесу територіальних переміщень робочої сили переважно залучається населення працездатного віку, а саме ті вікові групи, яким притаманна висока мобільність. Найбільш мобільною категорією населення є молодь. Для молоді характерні два піки міграційної активності у віці 17 років, коли молоді особи закінчують середню школу та долучаються до навчальної міграції, та у віці 22 роки, коли молодь працевлаштовується після закінчення навчання у вищих навчальних закладах і частково повертається до дому, а також включається до трудових і шлюбних міграцій. У більш старших вікових групах молоді виникають внутрішні та зовнішні трудові міграції, що є значним позитивним ефектом для розвитку ринку праці та зростання економічного розвитку регіону прибуття. Там де відбувається приток робочої сили відбувається омолодження структури населення, а в місцевостях, з яких відбувається відтік – старіння. Також залежно від

направленості та інтенсивності територіальної мобільності робочої сили змінюється статевовіковий склад населення регіонів-донорів і регіонів-реципієнтів. Чим активніше в процесі переміщення робочої сили бере участь молодь, тим більших змін набуває вікова структура трудового потенціалу регіонів прибуття і вибуття. Так, до зовнішніх міграцій більш схильні чоловіки, а до внутрішніх – жінки. Крім того, зміни в статевовіковій структурі населення також впливають на народжуваність. Серед мігрантів змінюється репродуктивна поведінка як в бік малодітності, так і в бік відкладеного народження [4]. Приток населення впливає на соціально-економічну ситуацію як в регіоні, так і в країні: стимулюється економічне зростання, скорочується дефіцит робочої сили, знижується попит на неprestижні професії, зростає ВВП, збільшується прибуток до державного бюджету тощо. Наприклад, освітня міграція відіграє значну роль у розвитку держави. Така міграція спрямована на отримання освіти, підвищення кваліфікації, проте може включати не тільки студентів, але й аспірантів, докторів та викладачів. За роки незалежності України за кордон на постійне місце проживання виїхало 675 українських докторів і більше тисячі кандидатів наук [2]. Оцінити матеріальні втрати від «відпливу мізків» досить складно, тому що наслідки від цих втрат проявляються не відразу, а через час. На думку деяких науковців, втрати від від'їзду висококваліфікованих спеціалістів з України оцінюють вище, ніж 1 млрд доларів на рік [3]. До того ж, освітня міграція молоді носить не однозначні наслідки для країни-донора. З одного боку, отримання більш освіченої та кваліфікованої робочої сили, з іншого боку, можливість втратити частину трудового потенціалу, якій після проходження навчання в іншому регіоні або країні може знайти там роботу та не повернутися на попереднє місце проживання. Висока територіальна мобільність робочої сили до регіонів або країн реципієнтів може сприяти підвищенню концентрації трудового потенціалу та розвитку виробничого комплексу цього регіону. Натомість відтік робочої сили здатний знижувати напруженість на ринку праці, а відсутність можливості здійснення територіального переміщення робочої сили може значно підвищити рівень

безробіття. За розрахунками деяких вчених, рівень безробіття в Україні в 2008 р. міг скласти 12,2 % [5], натомість за методологією МОП становив 6,9 % серед працездатного населення країни [1], а у 2010 р. гіпотетичний рівень безробіття був би 14,1 % [5] проти реального показника цього року 8,8 % [1]. Підвищена територіальна мобільність робочої сили може збільшувати грошові перекази мігрантів на батьківщину – це певна плата за експорт робочої сили, що призводить до зростання обсягу національного продукту країни-експортера.

За даними Інституту демографії та соціальних досліджень ім. В.М. Птухи НАН України, сумарний об'єм грошових надходжень мігрантів у 2007 р. склав 4,67 млрд дол. США, у 2010 р. – 4,43 млрд. дол. США [5]. Такі грошові перекази мають як короткострокові перспективи, так і довгострокові. Домогосподарства трудових мігрантів в країнах–донорах витрачають грошові перекази переважно на споживчі витрати (харчування, одяг, комунальні послуги, освіта тощо) та заощадження, що стимулює зростання національної економіки в короткостроковій перспективі (сфера послуг, харчова промисловість та інші). Однак найбільший ефект можна отримати від довгострокових перспектив: малий бізнес, розвиток соціальної та житлової інфраструктури тощо.

Варто зауважити, що останні соціологічні дослідження свідчать про різке зростання потенційної територіальної мобільності серед молоді віком 14–34 роки. Так, у 2016 р. 40 % молоді виявили бажання виїхати зі свого населеного пункту в інше місто або країну, тоді як у 2015 р. – цей показник складав 25 %. Крім того, у деяких регіонах виявлено, що індекс потенційної територіальної мобільності молоді сягнув значної позначки: Дніпропетровська область – 74 % опитаних виявили бажання виїхати зі свого населеного пункту, Луганська – 71 %, Житомирська 66 %, Івано–Франківська – 51 %, Запорізька 50 %.

Натомість досить тривожним є те, що у 2016 р. серед молодих людей зросла частка бажаючих переїхати до інших країн: 41 % опитаних серед тих, хто виявив бажання переїхати зі свого населеного пункту, виявили бажання переїхати до країн Європейського Союзу (у 2015 р. таких було 33% від тих, хто виявив бажання переїхати зі свого населеного пункту), до інших країн – 19 % (у

2015 р. – 13 %). Тоді як частка молоді, яка хотіла б переїхати до іншої місцевості в Україні скоротилася з 31 % у 2015 р. до 16 % у 2016 р. Така ситуація потребує значної уваги держави, тому що для забезпечення економічного розвитку країни або окремих регіонів та підвищення рівня життя населення потрібно сприяти територіальній мобільності робочої сили та спрямовувати потенційно мобільні потоки робочої сили до місць, де виникають економічні можливості, або створювати сприятливі умови для ведення бізнесу в регіонах з високим індексом потенційної мобільності. Таким чином, територіальна мобільність робочої сили впливає на усі процеси суспільного життя на всіх рівнях держави. Територіальна мобільність робочої сили є важливою, тому що дозволяє знайти кращі умови життя та отримати більш високу заробітну плату. Внутрішня територіальна мобільність робочої сили підвищує продуктивність праці, сприяє покращенню рівня життя та призводить до економічного зростання регіону. Висока внутрішня територіальна мобільність робочої сили має сприяти демографічному та соціально–економічному розвитку регіонів прибуття.

Список літератури:

1. Матеріали Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Исакова Л. Кудатекут «украинскиемозги» / Л. Исакова // Товариш. – 16–17 декабря 2009 г., 2009. – №134. – С. 6.
3. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій: монографія / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2006. – 356 с.
4. Плоских Е. Влияние миграции на демографический потенциал / Плоских Е. Межеріцкий В. // Вестник КРСУ. – 2014. – Т. 14. – № 3. – С. 179–183.
5. Позняк А. Внешняя трудовая миграция в Украине как социально демографического и экономического развития, CARIM–East RR 2012/05, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute, 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.carim-east.eu/media/CARIM-East-2012-RU-05.pdf>

Олешко Л.

Кандидат медичних наук, доцент Міжнародної Академії безпеки
життєдіяльності

ДОРОЖНЬО–ТРАНСПОРТНИЙ ТРАВМАТИЗМ ТА ЙОГО ПРОФІЛАКТИКА

Дорожньо–транспортний травматизм (ДТТ) є проблемою всього нашого суспільства. Він в десятки разів перевищує травматизм в інших країнах. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у навчанні дітей правилам безпечної поведінки на дорогах і транспорті, що може зменшити тяжкі наслідки від потрапляння їх у дорожньо–транспортні пригоди (ДТП).

Перш ніж починати профілактичну роботу потрібно знати найбільш поширені причини ДТТ у дітей. Це – незнання правил дорожнього руху; гра на проїжджій частині; ходіння по проїжджій частині (навіть при наявності поряд тротуару); наслідування іншим особам, що порушують правила дорожнього руху; відсутність догляду дорослих; катання на дахах поїздів, що рухаються, порушення правил управління велосипедом, мопедом, мотоциклом, недисциплінованість, втрата пильності, тощо [4]. На поведінку дітей на дорогах впливає ціла низка факторів. Серед них слід виділити вікові та фізіологічні особливості дитячого організму. До них відносять: незрілість вищої нервової діяльності; нестійкість умовних рефлексів; порушення кодування інформації; недосконалість сенсорної системи, зокрема органів зору, слуху; нецілеспрямованість рухової активності, яка домінує над обережністю; переоцінка своїх можливостей. Найголовніше – у дітей відсутнє передбачення прихованої небезпеки, невміння прогнозувати дорожню ситуацію, нехтування ризиком. Найчастіше травми бувають у дітей молодшого шкільного віку (від 7 до 11 років), коли вони самостійно йдуть до школи та коли проводять час відпочинку. Травми у хлопчиків з'являються частіше ніж у дівчаток (3:1). Кількість травм зростає у травні та червні. В цей час діти найбільше часу проводять на вулиці. Травми у дітей при ДТП відзначаються найбільшою тяжкістю та є

основною причиною інвалідності і навіть смерті. У дітей частіше ніж у дорослих трапляються черепно–мозкові травми (ЧМТ). 67,7% постраждалих з ЧМТ – діти [2]. При ДТП у 67,7% дітей превалюють черепно–мозкові травми. До них відносяться ушкодження м'яких тканин черепа; переломи кісток черепа; струс, удар, вдавлювання головного мозку. При ДТП можливі закриті та відкриті переломи різних частин скелету. Причому найпоширенішими є переломи ключиці (4–16%) як у дітей так і дорослих. Ушкодження грудної клітки можуть бути з порушенням і без порушення цілості органів грудної порожнини (бронхів, легень, серця, судин, плеври, тощо). Травми хребта і спинного мозку належать до важких. Найбільш небезпечними та важкими є перелом хребта та ушкодження спинного мозку в шийному відділі. Пошкодження кісток таза можуть сполучатися з пораненням м'яких тканин і тазових органів.

Слід зазначити, що переломи кісток у дітей не такі часті як у дорослих. З усіх пошкоджень у дітей переломи кісток становлять 19,1% [3]. Це пояснюється тим, що кістки дитячого організму набагато гнучкіші у порівнянні з кістками дорослих. Крім того, довгі трубчасті кістки у дітей з обох кінців мають епіфізарні хрящі, що відіграють певну роль буферів, послаблюючи силу удару. У дітей переважають неповні та піднадкостничні переломи. Останні частіше бувають на гомілці та передпліччі. Особливістю переломів у дітей є також значне підвищення температури тіла у перші дні після травми. При ДТП у потерпілих не виключені опіки різного ступеня. Першу медичну допомогу надають на місці події залежно від характеру і виду травми (спинити зовнішню кровотечу, накласти пов'язку на рану, провести транспортну іммобілізацію при переломах, штучну вентиляцію легень, непрямий масаж серця, тощо). Допомога спрямована на усунення та попередження ускладнень, які загрожують життю. Це – боротьба з асфіксією (задухою), кровотечею, травматичним шоком, інфекцією. Проводяться також заходи щодо підтримання життєвоважливих функцій організму. Потерпілих швидко доставляють у медичний заклад. Як вже зазначалось, при ДТП у дітей частіше ніж у дорослих

трапляються черепно–мозкові травми. Так, наприклад, в Україні у 2013 році госпіталізовано 1231 дитину з черепно–мозковими травмами. Кожного року це число збільшується [2]. В той же час забезпеченість нейрохірургічними ліжками дитячого населення в 2 рази менше, ніж дорослого. На 1 дитяче нейрохірургічне ліжко приходиться майже в 3 рази більше дітей, ніж дорослих. Аналогічна ситуація із забезпеченням дитячими нейрохірургами (у дітей – 0,8 на 100 тисяч дитячого населення; у дорослих – 1,8). Це не відповідає нормативам МОЗ України. Крім того, в столиці, де мешкає 570 тис. дітей, взагалі відсутнє відділення дитячої нейрохірургії. Відкриття міського відділення дитячої клінічної лікарні № 1, як і республіканського відділення лікарні «Охматдит» поки що тільки в проекті. Надання якісної спеціалізованої допомоги дітям вимагає поліпшення технічного та діагностичного оснащення дитячих медичних установ травматологічного профілю та професійної підготовки спеціалістів. Враховуючи все вищезазначене, необхідно проводити серед дітей і молоді профілактичну роботу щодо запобігання ДТТ. При цьому починати навчання дітей правильній поведінці на дорогах і транспорті треба з раннього дитинства. Слід формувати у дітей не тільки знання, а й навички і стереотипи безпечної поведінки та пильного сприйняття оточення.

Принципи проведення профілактичної роботи наступні: 1. Педагогічні принципи: роз'яснення дітям важливості правил дорожньої безпеки; неперервне навчання правильній поведінці на дорозі, в транспорті; ознайомлення з причинами ДТП; фіксація уваги на наслідках ДТП; 2. Роз'яснювальна робота з батьками; 3. Виховна робота серед водіїв (наголошувати на здоровому способі життя); 4. Взаємодія навчально–виховних закладів з державними структурами безпеки дорожнього руху; 5. Навчання населення навичкам першої медичної допомоги. У вищих навчальних закладах при вивченні предметів «Безпека життєдіяльності», «Цивільний захист», «Охорона праці» доцільно включати в робочі програми питання щодо профілактики ДТТ. Дати можливість студентам оволодіти інформацією про небезпеки великого міста, про сучасні правила дорожнього руху;

прищеплювати стереотипи безпечної поведінки на вулицях, дорогах, транспорті, опанувати навички першої медичної допомоги та психологічної готовності її надавати. Маємо багаторічний досвід інформаційно–методичної роботи студентів Київського національного лінгвістичного університету в підшефних школах щодо профілактики дорожньо–транспортного травматизму у дітей [1]. Таким чином, тільки спільними зусиллями можна захистити дітей від нещасних випадків, сприяти зниженню аварійності на вулицях і дорогах країни.

Список літератури:

1. Олешко Л.Д. Інформаційно–методична робота студентів в школах щодо профілактики дорожньо–транспортного травматизму у дітей / Олешко Л., Кремечек Г. // Журнал «Безпека життєдіяльності» – 2012. – № 11. – С.24–25.
2. Орлов Ю. А. Служба нейрохірургії дитячого віку в Україні / Ю.А.Орлов// Український нейрохірургічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 64– 66.
3. Петрик О.І. Медична допомога при травмах. Навчальний посібник / Петрик О.І. – Львів: Світ, 1992. – 248с.
4. Електронний ресурс horting.org.ua/node665 (Профілактика ДТТ)

УДК 316.32

Матвєєв В.

Доктор філософських наук, професор кафедри філософської антропології НПУ ім. М.П. Драгоманова, віце-президент Міжнародної Академії культури безпеки, екології та здоров'я (Україна)

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ДУХОВНОЇ НЕБЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

На даний момент не важко побачити падіння загальнокультурного рівня, зокрема в нашій державі: в публічних місцях та й з екранів телевізорів можна почути брутальну лайку, побачити насильство прямо на вулиці, на Сході нашої країни взагалі йдуть воєнні дії. Оскільки історія діє через конкретний моральний зріз кожної особистості, групи людей чи всього народу, то можна зробити висновок, що причина подібних негараздів і навіть трагедій лежить, в

першу чергу, в недостатньому рівні нашої культури. Незважаючи на те, що визначень поняття «культура» існує більше чотирьохсот, все ж в основі цього терміну лежить процес виділення людини з природи, тобто виховання, розвиток людини. Тому можна взяти на себе сміливість стверджувати, що в основі будь-якої культури лежить певна система самореалізації особистості, яка власне, й повинна піднімати нас над тваринним началом. В основі ж будь-якої системи самореалізації особистості лежить світогляд та відповідна ідеологія, як система поглядів, умонастроїв, концепцій, теорій та відповідних ним інститутів. В той же час відсутність у людей світогляду, який повинен характеризуватися системністю, науковістю, патріотизмом, гуманістичною спрямованістю та ще багатьма позитивними моментами не дозволяє їм стати повноцінними громадянами нашої держави. В першу чергу це стосується нашої молоді.

На наш погляд, важливе протиріччя у викладанні гуманітарних дисциплін, які опановують молоді люди, полягає у тому, що з одного боку, в навчальному процесі присутні конкретні дисципліни, які стосуються окремих проблем людини (психологія, педагогіка, етика, естетика, соціологія, історія). А з другого боку, є нагальна потреба в дисциплінах, які давали б змогу репрезентувати людську особистість в аспекті її розвитку, самореалізації та надавали б конкретні рекомендації до застосування теорії на практиці. Зацікавленість людини, у розвитку її індивідуальних здібностей значно загострюється в кризові або переломні моменти історії, а саме такий момент і переживає зараз Україна, як врешті й інші країни пострадянського простору. Відсутність цілісної системи самореалізації особистості є одним з чинників, що створюють досить загрозливу ситуацію в самій країні. Виходячи з цього, можна говорити також про те, що назріла нагальна потреба переходу вищої школи від екстенсивного шляху формування знань (який в основному полягає в їх засвоєнні на логічному рівні) до інтенсивного, який полягає в застосуванні передових технологій розвитку здібностей самої людини. Оскільки вища школа на даний момент з цією проблемою не справляється, то ініціативу

перехоплюють різноманітні курси-тренінги, вартість проходження яких буває непомірно високою для пересічних громадян.

Встановлено, що людина, яка не володіє мистецтвом психотренінгу, нерідко намагається в буденному житті досягти релаксації, ейфорії, тобто ввійти в стан зміненої свідомості за допомогою алкоголю чи наркотиків, але, зазвичай, це веде не до духовного зростання, а в кінцевому результаті, до деградації особистості, яка може створювати певну загрозу для суспільства.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що відсутність національної системи самореалізації особистості веде до великих втрат в культурному, соціальному, моральному, духовному та інших аспектах нашого життя і заважає нам ввійти в європейській простір в якості повноцінної держави. Ігнорування цієї проблеми веде до своєрідного духовного Чорнобилю, який проявляється у вигляді зростання психічних захворювань, злочинності, алкоголізму, наркоманії поширенню екстремістських настроїв і загальної деморалізації.

УДК37.014.5.

Шморгун Л.

Доктор економічних наук, професор,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
(м. Київ, Україна)

ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ ПО ФОРМУВАННЮ МОДЕЛІ ОСВІТИ XXI СТОЛІТТЯ

Стратегічним курсом побудови соціально-орієнтованої економіки є інноваційна модель розвитку України. Головною складовою успішної реалізації цієї моделі є зростання інтелектуального потенціалу нації. Людина з реальною вищою освітою здатна продукувати нові знання, а не тільки використовувати отримані у середній та вищих школах. На наш погляд, люди ніколи не мали і поки не мають такої моделі освіти, за допомогою якої можна було б забезпечувати як завгодно тривале існування людини, як біологічного виду Homo Sapiens, на планеті Земля. Всі існуючі моделі освіти таких знань не давали. Тому в наш час система освіти перебуває, за визначенням світових

експертів, у глибокій кризі. З метою її подолання й розробки ефективної освітньої моделі XXI століття оголошено ЮНЕСКО «століттям освіти». Триває пошук моделі XXI століття. Яке місце займає в цьому пошуку Болонський процес, на який так багато надій покладають освітяни України? Суть Болонського процесу полягає у формуванні на перспективу загальноєвропейської системи вищої освіти, яка ґрунтується на спільності фундаментальних принципів функціонування. Однією з головних причин, що зумовили даний процес, є докорінні перетворення в економічних системах всіх розвинених країн, небувала за масштабами революція в економічній сфері, перехід людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій. Не загроза знищення життя на планеті, а виклик сьогодення: глобалізація суспільного розвитку, спільне економічне середовище, інформаційний простір і ринок праці – ось що спонукало до життя Болонський процес. Болонський процес – це суттєвий крок до входження освіти нашої держави в європейський освітній простір. Болонський процес, європейська модель освіти (також, як американська, російська та всі інші, які є сьогодні) – це ще не модель освіти XXI століття.

Перш за все, і це головне, вона повинна формувати новий тип світогляду, іншу відміну від минулих тисячоліть, філософію життя людини. Суть нової філософії життя – нова поведінкова домінанта людини в природі та суспільстві, визначення розумної (достатньої) межі задоволення власних потреб, тобто обмеження споживацьких інстинктів, рух до ноосфери, як тепер, так і на віддалену перспективу. На зміну праці, як діяльності, що продиктована виключно матеріальною необхідністю, має прийти активність, умотивоване бажання людини розкрити себе відповідно до власної внутрішньої природи. Ідеться про зміну ціннісних пріоритетів людини, створення такої ситуації, коли головною метою особистості стає вдосконалення її внутрішнього, духовного потенціалу. Завдання – надзвичайно складне. Саме тому пріоритетом освітньої моделі XXI століття має бути гуманізація навчання, формування нового типу особистості, що своєю діяльністю створить новий тип культури. В навчальному процесі ми повинні кардинально посилити гуманітарно-духовну

складову й добитись пріоритетності засад моральності й духовності поруч з професіоналізмом. Процес формування нового світогляду, нової філософії життя починається у сім'ї, продовжується у дитячому садку, школі, вузі тощо. На кожному етапі повинні реалізуватись ті чи інші цілі. До фундаментальних цілей вищої освіти доцільно віднести: відтворення культури й духовності суспільства в усіх формах і проявах як умови відтворення суспільного інтелекту; випереджувальний розвиток людини і формування загальнолюдських моральних якостей; зміщення акцентів у навчанні та вихованні з фахових знань студента на його особистісні, людські якості.

Особистісні якості людини мають стати цілями й умовами підготовки до майбутньої професійної діяльності та органічного входження нових поколінь у соціальне життя в усьому прояві його форм. Другим пріоритетом моделі освіти XXI століття має стати екологізація навчання. Природне середовище знаходиться у такому стані, що екологія, як інтегрована дисципліна, яка поєднує всі природничі, точні, гуманітарні й соціальні науки, повинна стати лідером наук XXI ст., а екологізація мислення має бути природною формою діяльності. Для цього необхідна відповідна підготовка та міждисциплінарний підхід, коли в центрі знаходиться загальнофілософський напрям – культура. Екологічні, як і інші глобальні проблеми, не вкладаються у традиційні рамки спеціалізації відповідно до предметів і професій. Вони повинні сприйматися на всіх рівнях – від локального до планетарного, причому сприйматися в контексті системного взаємозв'язку діючих на них сил. Ними має бути пронизаний весь навчально-виховний і науково-пошуковий процес у всіх закладах освіти. Це важливо ще й тому, що парадигма інформаційного суспільства, на відміну від індустріального, ґрунтується на органічному тринітарному поєднанні економічної, соціальної й екологічної сфер, за визначальної ролі останньої [2-5].

Третій пріоритет моделі освіти XXI століття – інформатизація навчання. Цього вимагає інформаційна насиченість середовища життєдіяльності, лавиноподібний розвиток високих технологій, знань інформації та високий динамізм їх зміни. Названі пріоритети для моделі освіти XXI ст. є визначальні

м.Впроваджуючи Болонську декларацію потрібно ці пріоритети реалізувати в повній мірі, тоді з часом, сформується і модель освіти XXI століття. Звичайно потрібно буде змінювати, вдосконалювати, узагальнювати та уніфікувати принципи організації навчального процесу, технології опанування знань, типи взаємин між вчителем і учнем, викладачем і студентом тощо. Але в результаті людство зможе гармонізувати відносини з природним середовищем і забезпечити існування людства.

Список літератури

1. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання/ За ред. В. М. Гейця. К.: Форт, 2000.– 193 с.
2. Звіт з наукової діяльності за 2012 рік. За ред. В. Д. Бакуменка. К.: АМУ, 2012.– 84 с.
3. CenterforTeachingandLearning / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://teaching.uncc.edu>
4. Kratwohl D., Bloom B. and Masia B. (1964) Taxonomy of Educational Objectives, the classification of educational goals– Handbook II: Affective Domain New York: McKay.
5. Экологическое образование в Белоруссии, России, Украине / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ecobru.ntu.edu.ua.

УДК 356.35

Мальчик Н.

Магістр 1-го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
к.е.н., доцент Гераймович В. Л.

СЕК'ЮРИТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО БЕЗПЕКУ

Сек'юритологія з позицій організації суспільного устрою, громадських організацій, як наука, досліджує об'єктивні, суб'єктивні, статичні й динамічні, зовнішні й внутрішні небезпеки існування, розвитку й нормального функціонування людини й громадських організацій. Представлені основні положення сек'юритології, як науки, відносяться, в основному, до

психологічних і соціологічних аспектів існування людини, як суспільного індивідуума, суспільства в цілому і їхніх взаємозв'язків (взаємних відносин). Такий напрямок розвитку цієї науки спостерігається, переважно, в країнах Європейського Союзу, Центральної і Південної Америки, в Канаді. У країнах СНД безпека життєдіяльності, як наука, спрямована на 9 дослідження, в основному, проблеми існування людини на Землі, тобто фактично вивчає стійкість, виявляє проблеми й розробляє шляхи вирішення завдань з забезпечення безпеки в системі «людина – навколишнє середовище». Причому, поняття «навколишнє середовище» включає житлове, соціальне, виробниче, природне середовище. Безпека життєдіяльності, як наука, базується на положеннях, створених та розроблених академіком В. І. Вернадським. Одним з біологічних елементів якої є Людина як суспільна істота, яка являє собою вищий ступінь розвитку життя на землі, здатна робити знаряддя праці, з їх допомогою впливати на навколишній світ, володіє складно організованим мозком, свідомістю і членороздільною мовою. Уся сукупність видів активності людини як індивідуума, так і члена суспільства складає поняття її діяльності і є специфічною формою її існування. Саме діяльність, свідомість і членороздільна мова, що використовується для спілкування, відрізняють людини від інших живих істот. Людина займається різними видами діяльності протягом усього життєвого циклу, знаходячись у різних сферах існування: природній, виробничій, соціальній, побутовій. Безпека життєдіяльності – це область науково-практичної діяльності, спрямованої на вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек, їхніх властивостей, наслідків впливу їх на організм людини, основ захисту здоров'я, життя людини і середовища її проживання від небезпек, а також на розробку й реалізацію відповідних засобів і заходів щодо створення і підтримки здорових і безпечних умов життя і діяльності людини. Людина постійно взаємодіє з середовищем свого існування, будучи її невід'ємною складовою частиною природного навколишнього середовища. У процесі своєї діяльності людина змінює навколишнє середовище, що найчастіше негативно впливає на його природну динамічну рівновагу. Технологічні процеси

сучасного виробництва забруднюють навколишнє середовище пиловими, газовими й тепловими викидами, промисловими стоками, електромагнітними та іонізуючими полями і шумовими випромінюваннями, іншими фізичними й хімічними негативними факторами. Такий вплив людини на навколишнє середовище негативно позначається на протіканні основних законів розвитку й екологічної рівноваги в біосфері й, як наслідок, – веде людство до екологічної катастрофи. Статистичні дані свідчать про неухильне зростання у світі кількості аварій і катастроф, появу нових і модифікації відомих захворювань, виробничого і побутового травматизму. Так, протягом останніх 20 років відбулося майже 60 % найбільших техногенних катастроф. Закономірним є також зростання інтенсивності негативного впливу на людину і навколишнє середовище наслідків реалізації небезпек. За визначенням фахівців здоров'я населення на 60 – 90 % залежить від стану навколишнього середовища, якості продуктів харчування і питної води.

«Кожна людина має право на життя...», зазначається в «Декларації прав людини». Але без забезпечення необхідного рівня секюритології – безпеки життєдіяльності людини неможливо повною мірою скористатися цим правом. Саме тому Організація Об'єднаних Націй визначила лейтмотивом своєї діяльності на найближчі 50 років перехід від безпеки держави до безпеки людини як індивідуума.

Таким чином, маємо всі підстави зробити висновки, що програма Розвитку Організації Об'єднаних Націй (UNDP) у другому розділі щорічного звіту про розвиток людства за 1994 р.: «Нові виміри безпеки людини» опублікувала наступне визначення безпеки людини: безпека людини має два головні аспекти. Вона означає, по–перше, безпеку від таких хронічних загроз, як голод, хвороба і репресії. І по–друге, вона означає захист від раптових і шкідливих руйнівних ситуацій в умовах щоденного життя, – чи то вдома, на роботі або в суспільстві! Отже, подібні загрози можуть існувати на всіх рівнях національного буття і розвитку.

УДК 330.131.7

Доломина А.

Магістр 1-го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
к.е.н., доцент Кірейцева О. В.

РИЗИК – НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ЧАСТИНА ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ

Можна приймати рішення та запроваджувати дії направлені на зменшення ризику але позбутися його неможливо. Ситуації коли відсутній ризик в економіці майже не зустрічаються. Більшість ситуацій яким притаманний ризик є дуже важко прогнозованими та контрольованими тому усунути ризик повністю майже неможливо. Це є причиною того, що навіть ідеальні зпершого погляду рішення приводять до збитків. Ризик виникає тодіколи рішення вибирається з декількох можливих варіантів і немає впевненості, що воно найефективніше. Водночас ризик слід розглядати як невід’ємний елемент процесу існування організації на ринку. Фактично якщо основною метою функціонування організації є максимізація прибутку то він є винагородою завдало взятий на себе ризик. Марно було б сподіватися, що отримання більш менш значних прибутків не пов’язано з серйозним ризиком. Як вітчизняна так і зарубіжна література приділяє багато уваги визначенню терміна «ризик». Найчастіше зустрічаються такі визначення ризику: вірогідність збитків чи втрат; ймовірність невдачі чи втрат, що пов’язано з конкретним напрямком дій; ймовірність небажаної події.

Ризик в ділових операціях – це об’єктивно-суб’єктивна економічна категорія, що відбиває ступінь успіху (невдачі) в досягненні цілей з урахуванням впливу контрольованих і неконтрольованих чинників наявності прямих і зворотних зв’язків. Проблеми ризику розглядаються й ураховуються як при розробленні стратегії, так і в процесі виконання оперативних завдань. У кожній ситуації, що пов’язана з ризиком постає питання: що означає доцільний ризик, де межа, що відокремлює доцільний ризик від нерозумного. Як зазначають науковці, інвестиції завжди орієнтовані на майбутнє і тому пов’язані

зі значною невизначеністю економічної ситуації та поведінки людей. Від цього походить високий рівень ймовірності невиконання інвестиційних планів з об'єктивних чи суб'єктивних причин. Інвестиційний ризик уявляє собою можливість нездійснення запланованих цілей інвестування (таких, як прибуток або соціальний ефект) і отримання грошових збитків. Цей ризик необхідно оцінювати, обчислювати, описувати та планувати, розробляючи інвестиційний проект. У взаємовідносинах між кредитором (позикодавцем) та його боржником (позичальником) предмет їхнього спільного інтересу – кредит – створює різні економіко-правові ситуації: для боржника – зобов'язання повернути позику, а для кредитора – право вимагати її повернення за узгодженими попередньо умовами. Невиконання з різних причин цих домовленостей загрожує кредиторіві фінансовими збитками, яких він намагається уникнути з допомогою різних доступних заходів правового та матеріального характеру. При цьому правове забезпечення передбачає, що належні кредиторіві суми можуть бути повернені йому третіми особами.

Повністю погоджуємося з висвітленням у фінансовому словнику визначення ризику як ймовірності того чи іншого результату отримання прибутку чи зазнавання втрат від реалізації певного господарського проекту чи здійснення певної дії. Кількісна величина ризику може виражатися в абсолютних та відносних показниках. В абсолютному вираженні ризик показує величину можливих втрат від здійснення певної операції. Відносний показник ризику обчислюють шляхом віднесення абсолютної величини ризику до якогось певного показника, що характеризує господарську діяльність.

УДК 330–049.5:339.9

Сапсай Н.

Магістр 1–го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
к.е.н., доцент Кірейцева О. В.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Безпека економічного розвитку становить ключову складову політики кожної держави. Особливо актуальною вона є для країн, які знаходяться у

процесі системних трансформацій. Економічна безпека – це стан національної економіки, що забезпечує задоволення життєво важливих потреб країни в матеріальних благах не залежно від виникнення в світовій економічній системі чи всередині країни форс мажорних обставин соціально–політичного, економічного та екологічного характеру. Економічну безпеку слід також сприймати як засіб отримання і збереження внутрішньої стабільності, а також відігривання відповідної ролі у міжнародній сфері. Економічна безпека може бути досягнута тільки тоді, коли рівень залежності країни від домінуючої економіки (або домінуючої в економічному, військовому чи політичному відношенні групи країн), а також ступінь загострення внутрішньої політичної, соціально–економічної і екологічної ситуації не перевищує межі, що погрожують втратою національного суверенітету та значним послабленням економічної могутності, суттєвим зниженням рівня і якості життя нації або відкиданням досягнення глобальних стратегічних цілей країни.

Зміни в глобальній спільноті, що стались на зламі віків, зумовили переоцінку поняття безпеки, особливо в плані більшої уваги до економічних чинників. Процеси глобалізації і регіоналізації зумовлюють необхідність повноцінного включення держави у динаміку світової цивілізації, ефективного балансування між інтересами держав–сусідів, а також вивчення тих зовнішніх чинників, які обмежують потенціал розвитку. На сьогоднішній день у всі вихідні поняття, які характеризують геополітичний процес, потрібно, в першу чергу, вкладати економічний зміст. А рівень економічної безпеки країни насамперед зумовлюється її геополітичним та економіко-географічним положенням і зв'язаним з цим розміщенням виробничих сил на її території, доступом до вітчизняних і зарубіжних стратегічних ресурсів. Наступним визначальним фактором економічної безпеки країни є рівень конкурентоспроможності її економіки. Існують загрози, обумовлені низьким рівнем економічної потужності та конкурентними позиціями на світовому ринку, і загрози втрати конкурентних переваг в стратегічно важливих галузях, які становлять небезпеку для країни, що в свою чергу зумовлює пріоритети

протидії цим загрозам. Також важливу роль в економічній безпеці країни відіграє такий фактор, як добробут населення. Загрози, які виникають через нераціональну економічну політику держави в соціальній сфері, що викликає високий рівень бідності, криміналізації та соціальної напруженості в суспільстві, без сумніву, становлять значну небезпеку для успішного сталого розвитку країни. Економічна безпека є фундаментальною основою успішного розвитку країни і невід'ємною частиною її загальної безпеки. Вона характеризується як такий стан економічного розвитку держави, що повною мірою забезпечує його гармонійний розвиток та ефективне усунення як внутрішніх, так і зовнішніх існуючих та виникаючих загроз. На сучасному етапі економічна безпека держави залежить від таких чинників, як її геополітичне та економіко–географічне положення, конкурентоспроможність національної економіки, рівень її соціального розвитку, науково–технічний прогрес тощо.

Отже, своєчасна оцінка ступеня небезпеки тієї чи іншої загрози, вибір пріоритетних напрямків протидії та ліквідація потенційних небезпек є основою успішного сталого розвитку держави і суспільства у цілому.

УДК 330.526.33–049.5

Валькевич Т.

Магістр 1–го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
д.е.н., професор Вдовенко Н. М.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ

У сучасних умовах одним з основних напрямів управління підприємством, як логістичною системою, є забезпечення економічної безпеки. Незважаючи на це, останніми роками теоретиками і практиками багато уваги приділяється поняттям «безпека держави», «національна безпека», «безпека суспільства», «безпека особи», «інформаційна безпека», «інтелектуальна безпека», «політична безпека», «економічна безпека», стосовно механізмів забезпечення економічної безпеки в логістичних системах присвячена досить

обмежена кількість публікацій. Це, першочергово, потребує виокремлення методологічних аспектів економічної безпеки підприємства як логістичної системи.

Економічну безпеку підприємства, як логістичної системи, доцільно визначати як якісну характеристику функціонування всіх елементів, що є результатом економічних відносин з мінімізації внутрішніх та зовнішніх загроз, передбачає взаємопов'язану оцінку раціонального використання економічних ресурсів, забезпечує досягнення стратегічних орієнтирів. Такий підхід відображає вимоги кожного елемента логістичної системи щодо формування їх економічної безпеки та визначає необхідність обов'язкового врахування протиріч, що існують між обмеженістю ресурсів та необмеженістю бажань.

До складу економічних ресурсів підприємства як логістичної системи доцільно відносити такі:

1) Активи (ресурси, які контролюються в результаті минулих подій та використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод в майбутньому). Раціональне формування та використання даного економічного ресурсу всіма елементами логістичної системи сприяє забезпеченню достатніх рівнів ліквідності, платоспроможності, прибутковості, що прямо впливають на рівень економічної безпеки підприємства як логістичної системи в цілому.

2) Персонал (працівники всіх елементів логістичної системи та рівнів управління). Створення всіма елементами логістичної системи комфортних умов праці працівникам визначає їх рівень морального та матеріального задоволення, а також дотримання правил збереження комерційної таємниці, що обумовлює економічну безпеку виконуваних логістичних операцій.

3) Техніка та технологія (характерні для всіх окремих елементів логістичної системи). Рівень їх розвитку та організації визначають умови співпраці, що дає змогу вчасно проводити необхідні логістичні операції, що забезпечує функціонування та економічну безпеку у напрямку виконання визначених функцій.

4) Інформація. Використовується кожним елементом логістичної системи при виконанні поставлених завдань. Відіграє вирішальне значення у процесі укладення договорів про співпрацю, що, в результаті, формує економічну безпеку.

5) Отриманні права на здійснення господарської діяльності (представляються отриманими від законодавця дозволами, що визначають можливості здійснення відповідних логістичних операцій елементами логістичної системи). Дотримання визначених прав забезпечує правомірність функціонування підприємства як логістичної системи, що обумовлює виконання умов економічної безпеки. Виходячи з цього, метою забезпечення економічної безпеки логістичної системи на підприємстві є обґрунтування та взаємоузгоджене досягнення визначених елементами логістичної системи орієнтирів. Виокремлення такої мети обумовлено тим, що кожен елемент логістичної системи першочергово прагне забезпечити власну економічну безпеку, і лише, в подальшому, економічну безпеку логістичної системи в цілому. Основні методи, які мають використовуватися підприємством як логістичною системою можна згрупувати за такими ознаками:

- за відповідністю логістичним функціям: методи моніторингу, планування, прогнозування, аналізу, контролю;
- за ринковими механізмами господарювання: методи маркетингу, конкуренції, комерційного розрахунку, ринкового ціноутворення, еквівалентності обміну, направленості на задоволення платоспроможного попиту;
- за кількісною оцінкою: методи економіко-статистичні, економіко-математичного моделювання, системного аналізу, кібернетичні, дослідження операцій, прогностичні, кваліметричні, функціонально-вартісного аналізу, оцінки рівня обслуговування, управління запасами, ризиками, оптимізації господарської діяльності.

Таким чином у сучасних умовах підприємство як логістична система, має розвивати власні засоби забезпечення економічної безпеки. Зокрема це ідеологічні (формування економічної культури та етики), організаційні (забезпечення дієвості організаційних структур), інформаційні (формування складових комерційної таємниці), технологічні (створення раціональних технологій виробництва), екологічні (впровадження механізмів захисту навколишнього середовища).

УДК 57–049.5:339.9

Орловський Я.

Магістр 1-го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
д.е.н., професор Діброва А. Д.

БІОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Біологічна безпека це стан, при якому дія біологічних об'єктів або їх компонентів, речовин, з них отриманих не викликають генетичних, біохімічних змін в організмі. Біологічна безпека пов'язана із загальним станом довкілля, соціально-екологічним станом оточуючого природного середовища. Традиційним проявом біологічної небезпеки є масові захворювання, епідемії, пандемії серед людей та епізоотії серед тварин. В останній час, у зв'язку із станом довкілля хворіють не тільки люди, тварини, але і рослини. Розробка методів захисту від біологічної небезпеки стала особливо актуальною тепер, коли з'явилися методи синтезу генів, не існуючих в природі – штучні гени, методи перекомбінації природних генів – генна інженерія. На теперішній час відсутні достовірні дані щодо негативного впливу генетично змінених сортів рослин, тварин та продуктів вироблених з них, через нетривалий час їх використання та їх дії на організм. Наприклад картопля, яку не пошкоджує навіть колорадський жук, генетично змінені буряки з високим вмістом цукру. Такі продукти харчування можуть бути небезпечними, хоча вони економічно дуже вигідні. У Монреалі 130 країн світу 30 січня 2000 р. підписали Угоду про біологічну безпеку– Картахенський Протокол з біобезпеки. В дію він вступив 11 вересня 2003 р. після його ратифікації більш як 50 державами. Він містить правила, що регламентують переміщення генетично змінених об'єктів через кордони. Ця проблема вже не теоретична, а практична. Прикладом є запозичений у бактерії *Bacillus thuringiensis* ген типу bt, що виробляє токсин, який в кишечнику комах перетворюється на смертельну для них отруту. Тепер цей ген синтезовано штучно і введено до генома деяких трансгенних рослин. Стали відомими факти масової загибелі метелика Монарх від отруйного тепер для нього пилку трансгенної bt-кукурудзи. Але потерпають не тільки

шкідники, на що розраховували автори цього методу, а також сільськогосподарські тварини. В природі все зв'язано з усім і тому генетично модифіковані організми можуть схрещуватися з дикими природними спорідненими видами. Це може призвести до виникнення супербур'янів, стійких до гербіцидів, до утворення і передачі гена інсектицидостійкості. Виникла проблема занесення в природні системи штучних генів, які раніше не існували та які можуть призвести до порушення природної рівноваги в біосфері. Це особливо небезпечно для України, де природні екосистеми перебувають під впливом надмірного антропогенного чинника. Лідером біотехнологічних розробок є США, де зосереджено 80 % світового виробництва ГМО. З 1992 р. США санкціонували виробництво генетично модифікованих організмів і на початок 2004 р. вони вирощували 55 % ГМ сої, 50 % ГМ бавовни, 49% ГМ кукурудзи. З 1989 року проводили експерименти з вирощування генетично модифікованих рослин у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Одеській, Сумській областях України. Фірма «Монсанто» вирощувала ГМ картоплю, стійку до колорадського жука, фірма «Новартіс» ГМ кукурудзу, стійку до комах, фірми «Баста» та «Агрево» цукровий буряк стійкий до гербіциду «Баста». У зв'язку з недотриманням умов «Тимчасового регламенту випробування трансгенних сортів рослин» Державна комісія України зупинила випробування цих ГМ гібридів. До Європи трансгенне насіння вперше потрапило в 1996 р., на що мешканці європейських країн відреагували негативно. Європейський Союз (ЄС) встановив жорсткі нормативні умови на поширення ГМО. Слід підкреслити, що в законодавстві України є ряд статей, які враховують цю проблему. Передусім статті 50, 66 та пункт 6 статті 92 Конституції України враховують проблеми біотехногенної продукції.

Проблеми ГМО враховують статті інших законів України: «Про охорону навколишнього природного середовища» – статті 53, 57, 72; «Про тваринний світ» – статті 46, 53, 58; «Про екологічну експертизу» – 1, 7, 10, 14, 24 та 39 статті; «Про природно-заповідний фонд України» – статті 7, 16, 62, 64; «Про

якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» – 3, 4, 6, 10 та 13 статті; «Про основи законодавства охорони здоров'я»–статті 6, 8, 15, 22, 24, 27, 45; «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення»–статті 1, 5, 6, 9, 11–13, 15, 16, 25, 31 та 33 стаття.

Вони розглядають питання охорони здоров'я людини, її екологічної безпеки щодо всіх видів застосування методів біотехнології або генної інженерії – від наукових досліджень до збуту продукції з ГМО, яка містить компоненти з новими якостями, отриманих внаслідок генетичних змін.

Керівні принципи ЄС надають рекомендації щодо використання методів біотехнологій, проведення заходів з метою оцінки та зменшення ризиків для безпеки людини та природи, пропонують механізми міжнародного співробітництва. Рада Європейського Союзу прийняла три Директиви, які регулюють використання ГМО.

Директиви обов'язкові для їх включення до національних законодавств і вимагають створення компетентних державних органів з проблеми генетично модифікованих організмів, з проблем генної інженерії, або біотехнології.

Встановлено що важливе значення, зокрема з проблеми безпеки, мають мікроорганізми, тому Рада Європейського Союзу прийняла Директиву ЄК 90/219 «Використання генетично модифікованих мікроорганізмів (ГММ)». Документ розглядає дві категорії ГММ – в залежності від ризику їх використання та два типи операцій з ними – некомерційні (наукові, навчальні) та комерційні (промислові). Директива ЄК 90/220 «Вивільнення у навколишнє середовище генетично модифікованих організмів» передбачає експериментальне та комерційне їх використання, що узгоджується з країнами–членами ЄС, впровадження ГМО.

Цей документ вимагає обов'язкового маркування продуктів генетично–інженерного походження.

Отже, проблеми біологічної безпеки актуальні і мають велике значення для України і в соціально–правовому, і практичному значенні.

Москаленко Т.

Магістр 1-го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
д.е.н. професор, академік Кваша С. М.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В ОСНОВНИХ ПОНЯТТЯХ ТА ОЗНАЧЕННЯХ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Екологічна безпека – такий стан навколишнього середовища, при якому стає неможливим погіршення екологічного стану і виникнення небезпеки для здоров'я людей. Екологічна безпека – це компонент національної безпеки, що забезпечує захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства, довкілля та держави від реальних чи потенційних загроз, які створюються антропогенними чи природними чинниками відносно навколишнього середовища. Під державною системою екологічної безпеки розуміють сукупність державних заходів (правових, економічних, технічних, гуманітарних і медичних), спрямованих на підтримку рівноваги між її екосистемами та антропогенними й природними навантаженнями. Система екологічної безпеки створюється і розвивається відповідно до Конституції України, указів Президента України, постанов Уряду, державних програм у цій сфері.

Об'єктами екологічної безпеки є все, що має життєво важливе значення для суб'єктів безпеки: права, матеріальні та духовні потреби особистості, природні ресурси та довкілля як матеріальної основи державного та суспільного розвитку. Суб'єктами екологічної безпеки є індивідуум, суспільство, біосфера, держава. Безпека в природокористуванні – сукупність умов, що забезпечують мінімальний несприятливий вплив природи та технологічних процесів її опанування на здоров'я людей. Безпека в природокористуванні розглядається в межах усіх форм галузевого природокористування та в області прямого й опосередкованого впливу на людину (глобальній, регіональній і локальній). Екологічна безпека передбачає:

– Виявлення у локальних, регіональних і глобальних масштабах як екологічні лиха, кризи, так і катастрофи. Забезпечення екологічної безпеки – це

основний спосіб розв'язання екологічних проблем, що гарантує суспільству розвиток у біосферосумісній, природоохоронній формі;

– Задоволення потреб будь-якої людини та суспільства загалом у всіх виявах життєдіяльності, гарантію проживання в екологічно сприятливому для життєдіяльності середовищі;

– Розв'язання переважної більшості проблем екологічної безпеки можливе тільки в комплексі з іншими аспектами національної безпеки;

Екологічна безпека не може реалізовуватися лише в ім'я суб'єкта екосистеми (суспільства) на шкоду об'єкту (навколишньому середовищу). Екологічна безпека є таким типом розвитку суспільства, який реалізується лише в інтересах як суб'єкта, так і об'єкта. Екологічну безпеку неможливо формувати через ущемлення екологічних прав інших груп населення як всередині екосистеми, так і поза нею. Ефективна екологічна безпека має ґрунтуватися на фундаментальних еколого-соціальних та біосферних закономірностях, що мають комплексний характер і тісно пов'язані з різними сферами суспільного життя. Концепція екологічної безпеки має органічно включати гуманістичні ідеали, дедалі ширше впроваджувати екогуманістичні принципи.

Основні критерії екологічної безпеки:

1) індивідуальні (медичні або санітарно-гігієнічні) – покликані обмежувати вплив негативних факторів на людину;

2) генетичні – покликані зберігати генофонд і обмежувати зростання частоти генетичних хвороб у першому і/або наступних поколіннях;

3) соціальні – покликані обмежувати дію небезпечного фактора на групи індивідуумів;

4) психологічні – відображають ступінь сприйняття суспільством або групою індивідуумів рівня техногенного або природно-техногенного ризику;

5) економічні – покликані забезпечувати збалансований довготривалий економічний розвиток;

6) технічні – покликані обмежувати виникнення аварій і катастроф;

7) біологічні – покликані зберігати біотичну різноманітність;

8) екологічні – покликані обмежувати негативний вплив екологічних процесів з метою збереження структурної стійкості екосистем;

9) ландшафтні і географічні – критерії, що обмежують негативний екологічний вплив на водозбірні басейни, ґрунти та інші географічні елементи;

10) ресурсні – покликані обмежувати і регулювати інтенсивність використання відновлюваних і невідновлюваних природних ресурсів;

11) політико-інформаційні – передбачають інформованість та участь населення в процесі ухвалення рішень щодо потенційно небезпечних технологій, доступ до будь-якої інформації щодо цих технологій;

12) моральні і правові – покликані формувати нові моральні категорії цінності, пов'язані з розумінням необхідності подальшого існування цивілізації.

Механізм організаційно-правового забезпечення екологічної безпеки являє собою сукупність державно-правових засобів, спрямованих на регулювання діяльності, спроможної посилювати рівень екобезпеки, на запобігання погіршенню екологічної ситуації та виникненню небезпеки для населення і природних систем, на локалізацію проявів екологічної небезпеки.

УДК 658

Ісса К.

Магістр 1-го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
к.е.н., доцент Коробова Н. М.

ОСОБЛИВОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО РИЗИКУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Незважаючи на велику кількість праць вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячених проблемам комерційної діяльності, теоретичні розробки її змісту та специфіки на сучасному етапі не знайшли достатнього висвітлення. Існуючі визначення комерційної діяльності не в повній мірі розкривають її сутність в умовах формування ринкових відносин і вимагають уточнення. Головною особливістю комерційної діяльності в сучасних умовах формування ринкових відносин є переорієнтація її мети, задач і функцій від потреб підприємства до

потреб і вимог ринку, окремого споживача. Це обумовлює використання принципів і елементів маркетингу в комерційній діяльності торговельних підприємств. Комерційна діяльність підприємств в умовах маркетингової орієнтації – це сукупність елементів торговельної діяльності, що направлена на більш повне задоволення потреб населення в товарах та послугах і одержання на цій основі прибутку. Неминучим слідством економічної нестабільності, викликаної переходом до реальних ринкових відносин, є істотне розширення зони ризикованих ситуацій в комерційній діяльності торговельних підприємств. Сучасний економічний процес в Україні зумовлює необхідність комплексного дослідження та розв'язання проблем підвищення ефективності комерційних зв'язків та комерційного ризику українських підприємств у специфічних умовах розвитку ринкових відносин. Ризик визначають як загрозу зазнати збитків у вигляді додаткових затрат, передбачених у прогнозах, проектах, планах, програмах, або ж одержати доходи, менші за очікувані. При цьому, якщо витрати необхідні у будь-якому випадку, то збитки є наслідком невизначеності. Об'єктом ризику називають економічну систему, ефективність та умови функціонування якої наперед точно невідомі. Суб'єктом ризику розуміють особу, яка зацікавлена в наслідках керування об'єктом ризику і компетентна приймати рішення щодо об'єкта ризику. Вплив комерційного ризику на результати діяльності підприємства є багаторівневим стохастичним процесом. Тому слід розробити теорію та методологію управління комерційним ризиком, яка б відповідала діяльності підприємства в умовах змінного середовища.

Під комерційним ризиком слід розуміти імовірність виникнення непередбачених витрат, і як слідство – зниження очікуваного прибутку в процесі здійснення комерційної діяльності підприємства. Основними причинами виникнення комерційного ризику є: зниження обсягів реалізації внаслідок зниження попиту на товар, що виробляється або реалізується, витиснення його конкуруючими товарами; підвищення закупівельної ціни товару в процесі здійснення підприємницького проекту; непередбачене зниження обсягів закупівель порівняно з наміченими, що зменшує масштаб

усієї операції й збільшує витрати на одиницю обсягів реалізованого товару (за рахунок умовно постійних витрат); втрати товару; втрати якості товару при транспортуванні та зберіганні товару, що призводить до зменшення його ціни; підвищення витрат обігу порівняно з наміченими в результаті непередбачених відрахувань, що призводить до зниження прибутку підприємства. Комерційні ризики характерні для різних етапів товарно–грошових і торгово–обмінних операцій, відповідно до яких відокремлюють певні види ризиків. У практиці діяльності торговельних підприємств існує два види комерційних ризиків – макроризики, обумовлені об'єктивними факторами, які діють на рівні країни (регіону) і мікроризики, обумовлені суб'єктивними факторами, які діють на рівні підприємства. До макроризиків в комерційній діяльності відносяться інфляційний і податковий ризики, а також ризики, обумовлені нестабільністю законодавства. До мікроризиків слід відносити ринковий, товарний, збутовий, конкурентний, ціновий, закупівельний, транспортний і фінансовий ризики.

Управління комерційним ризиком – це логічна послідовність управлінських дій, що охоплює аналіз факторів ризику, оцінку максимального діапазону можливих ризиків, які виникають при здійсненні комерційної діяльності, а також розробка стратегічних і тактичних заходів, направлених на зниження рівня ризику і (або) його запобігання та контроль за їх реалізацією.

Сучасні умови становлення ринкових відносин характеризуються частим виникненням непередбачених ситуацій і розширенням меж ризику при здійсненні комерційної діяльності. Слід зазначити, що управління ризиками повинне передбачати системний підхід, який означає охоплення управління ризиком горизонтальних і вертикальних ієрархічних рівнів організації, взаємозв'язок усіх управлінських елементів підприємницького ризику. Найчастіше застосовують методи відхилення від ризику, тобто уникнення ризику, відмови від негативних параметрів, страхування своїх дій чи пошуку гарантій, цілком перекладаючи на них свій ризик. SWOT – аналіз дозволить оцінити вплив факторів макросередовища, конкурентного та внутрішнього середовища на комерційну діяльність торговельних підприємств; визначити їх

сильні та слабкі сторони при здійсненні комерційної діяльності, виявити загрози та можливості зі сторони зовнішнього оточення; визначити ключові фактори успіху для кожної групи підприємств.

УДК 338.439–049.5:330–049.5

Козакевич В.

Магістр 1-го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
д.е.н., професор Вдовенко Н. М.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Повноцінна система продовольчої безпеки України повинна охоплювати такі складові блоки: міцне і надійне забезпечення, що базується на національному АПК, здатному постійно забезпечувати населення продуктами харчування на відповідному рівні, адекватно реагуючи на кон'юнктуру продовольчого ринку; фізична і економічна доступність необхідної кількості і асортименту продовольства для різних категорій населення забезпечується їх платоспроможністю, що не ставить під загрозу задоволення інших основних потреб людини; система захищеності вітчизняного виробника продовольчих товарів від імпоротної залежності як в продовольстві, так і ресурсному забезпеченні. Продовольча безпека держави є важливою складовою частиною економічної безпеки. Продовольча безпека держави – це ступінь забезпеченості населення країни екологічно чистими і корисними для здоров'я продуктами харчування вітчизняного виробництва за науково–обґрунтованими нормами і доступними цінами при збереженні і поліпшенні середовища проживання. Харчові продукти харчування у життєвій діяльності людини відіграють визначальну роль. Експерти вважають, що за життя сучасного, покоління продовольча проблема може перерости у глибоку міжнародну кризу. Доступність продуктів харчування виявляється у трьох формах. Фізична доступність передбачає просту наявність на споживчому ринку життєво необхідних харчових продуктів, економічна доступність включає фінансову

можливість їх отримати, а соціальна – мінімальну диференціацію у споживанні головних груп продуктів серед різних верств населення.

Ступінь продовольчої безпеки держави можливо оцінити, характеризуючи наступні індикатори: стан здоров'я населення, як однієї із основних умов, що забезпечує сталий і прогресивний розвиток держави; подовженість життя та демографічна ситуація; наявність національної програми по розвитку агропромислового комплексу, рибного та лісового господарства; забезпеченість населення продовольством; стан галузей, що виробляють продовольство; якість продуктів харчування; доступність продуктів харчування всім верствам населення; обсяги та можливості накопичення стратегічних запасів продовольства на випадок виникнення непередбачених та надзвичайних обставин; стан виробничої та науково – технічної бази; можливості по збереженню та поліпшенню середовища проживання.

Останніми роками забезпечення населення якісними продуктами харчування у більшості країн світу значно покращилось. Водночас, Україна постала перед проблемою недосить якісного харчування. Значна частина населення обмежена у купівлі необхідної кількості продуктів харчування для забезпечення активного і здорового життя. Деякі люди споживають лише дешеві продукти, не отримуючи необхідну кількість калорій. Як показують дослідження оцінка стану продовольчої безпеки України в наступний час за вищенаведеними критеріями, оцінюються як катастрофічна. Рівень споживання населенням України м'ясо–молочних, рибних продуктів знаходиться на досить низькому значенні. Населення країни забезпечується продуктами харчування вітчизняного виробництва на 50 %. Великі адміністративно–промислові центри на 70–80 % залежні від зовнішнього постачання.

Отже, серед природних чинників, які мають особливе значення для вирішення продовольчої проблеми, визначальною є земля. Однак не вся земля придатна для вирощування сільськогосподарських культур для 7 млрд. людей, що проживають у світі. Загальна площа планети Земля становить близько 55 млрд. га. З них площа води – 40 млрд. га. До суходолів відносять 15 млрд. га.

Сільськогосподарські угіддя складають 4,5 млрд. га. Із цієї площі рілля становить 1,5 млрд. га. Структура використання земельних угідь в державах і районах світу дуже різна. Сприятливі природно–кліматичні умови для вирощування переважної більшості сільськогосподарських культур і потужний людський потенціал дозволяють Україні не лише забезпечити власну продовольчу безпеку, а й стати активними гравцем на світовому ринку продовольства. Необхідно завершити процеси реформування аграрного сектору України. Вказане потребує суттєвої модернізації зайнятості на селі, впровадження інноваційних технологій у виробництво, підтримки доходів товаровиробників, а також розбудови соціальної інфраструктури та розвитку сільських територій в умовах глобального середовища.

УДК 330–049.5:332.122

ХалимонК.

Магістр1–го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
к.е.н., доцент Кірейцева О. В.

РІВЕНЬ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУЗА УМОВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Зміцнення державності України, нарощення стратегічного потенціалу її економіки на сучасному етапі об'єктивно вимагають зміщення акценту управління в регіонах, що забезпечить створення єдиного господарського комплексу з ефективним використанням місцевих ресурсів і переваг територіального поділу праці. Успішне вирішення нинішніх найважливіших соціально–економічних проблем України можливе лише за умов орієнтації на використання переваг кожного регіону і міжрегіональної кооперації, на гармонізацію інтересів регіональних соціумів. Основною причиною глибокої кризи економіки України та її регіонів є відсутність надійної системи економічної безпеки, яка б захистила її від зовнішніх і внутрішніх деструктивних впливів та сприяла формуванню конкурентоспроможного господарства на ринкових засадах.

У сформованих умовах проблема економічної безпеки з позиції взаємодії національних і регіональних інтересів набуває першочергового значення, стає стрижнем усієї економічної політики держави, задає контури всіх основних політичних рішень, що, у свою чергу, визначає необхідність відповідних наукових досліджень. Економічна безпека кожного і всіх регіонів у сукупності покликана гарантувати безпеку держави в цілому. Проблеми забезпечення регіональних інтересів у важливих сферах економіки набувають все більшої значимості, привертають увагу представників органів влади, науковців, широких верств населення. Актуальність цих проблем спричинена масштабами загроз і реальними втратами, нанесеними системою економічної безпеки внаслідок безпрецедентної кризи в період трансформації економіки України.

Революційні за своїм характером зміни, що відбуваються в Україні, суттєво розширили предметну сферу досліджень економічної безпеки. Система економічної безпеки регіону – це комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових заходів з метою узгодження різноманітних інтересів, що забезпечує стійкість, адаптивність, самоорганізацію і розвиток регіональної економіки у взаємодії із зовнішнім середовищем її функціонування. Економічна безпека регіонів як система дій умовно поділяється на такі складові: енергетична безпека, фінансова, інвестиційна, інноваційна та соціальна. Кожна з цих охоплює основні економічні процеси і характеризує їх у конкретному сегменті економіки. Отже, економічна безпека – це складна багатогранна економічна категорія, що має непросту внутрішню структуру. Аналіз реальних суспільно-економічних процесів в сучасній Україні дає підстави для виокремлення трьох ключових вимог, виконання яких гарантує ефективна система економічної безпеки:

- економічна незалежність, що означає насамперед можливість здійснення державного контролю над національними ресурсами, спроможність використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення рівноправної участі у міжнародній торгівлі;

- стійкість і стабільність національної економіки, що передбачає надійність елементів економічної системи, захист форм власності, створення

гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування дестабілізуючих факторів;

- здатність національної економіки до саморозвитку і прогресу, тобто спроможність самостійно реалізовувати і захищати національні економічні інтереси, здійснювати постійну модернізацію виробництва, ефективну інвестиційну та інноваційну політику, розвивати інтелектуальний і трудовий потенціал країни. Сутність економічної безпеки можна визначити як такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечуються гарантований захист національних інтересів, незалежність обраного економічного курсу, соціальна спрямованість економічних реформ, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів.

Політика економічної безпеки визначається на основі певних принципів, які створюють правову базу для оцінювання зовнішніх і внутрішніх загроз, формування національних економічних інтересів і стратегії економічної безпеки. До основних принципів забезпечення економічної безпеки України можна віднести: верховенство закону під час забезпечення економічної безпеки; додержання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави; взаємна відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави щодо забезпечення економічної безпеки; своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів; пріоритет договірних (мирних) заходів у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру; інтеграція національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою.

Пропонується економічну безпеку України розглядати як взаємозалежну систему її різних рівнів: міжнародного, національного, регіонального та рівня окремо взятої господарської структури. Система економічної безпеки регіонального рівня має поєднувати підсистеми економічної безпеки регіональних суб'єктів господарської діяльності та професійну, цілеспрямовану діяльність регіональних органів влади по протидії загрозам та викликам, які виникають у регіоні за умов інтеграційних процесів.

Шепетило Ю.

Магістр1–го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
к.е.н., доцент Гераймович В. Л.

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Як висвітлюють проведені дослідження захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної безпеки є найважливішою функцією держави і справою всього українського народу. Тому економічній безпеці притаманний інтегральний характер, оскільки вона є результатом спільних зусиль усього народу. Це проявляється через дії всіх гілок влади на всіх рівнях від центрального до місцевого, наявних у державі сил і засобів, об'єднань громадян і окремих осіб. Економічну безпеку можна визначити як загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний і стабільний розвиток економіки держави, що включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам. До основних принципів забезпечення економічної безпеки України відносять дотримання законності на всіх етапах забезпечення економічної безпеки; баланс економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави; своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів; надання пріоритету мирним заходам у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру; інтеграцію національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою. Під час створення системи економічної безпеки першочергове значення має визначення національних економічних інтересів України, адже саме від цього залежить вироблення ефективних засобів їх реалізації та захисту. Загрозами економічній безпеці України слід вважати явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально–економічної та політичної систем, національних

цінностей, життєзабезпечення нації та окремої особи. Як свідчить світова практика, застосування моделі «шокової терапії» без урахування особливостей України не могло не призвести до руйнації економіки, диспаритету цін, катастрофічного зниження добробуту населення, руйнування прошарку людей з середнім достатком, криміналізації суспільства, гіперзростання «тіньової» економіки. Але є позитивні зрушення, зазначимо, що в першому півріччі 2016 року економіка України офіційно вийшла з рецесії, яка тривала з другого півріччя 2012 року. У першому кварталі 2016 року ВВП України зріс на 0,1 %, у другому – на 1,4 %, в третьому – на 2,0 %. Порухення оптимальної структури виробництва та занепад сільського господарства свідчить про відсутність системного підходу до здійснення структурної перебудови економіки і створює значну загрозу економічній безпеці України. Викликає занепокоєння подальше зниження життєвого рівня населення, що також негативно впливає на стан забезпечення економічної безпеки. Функції держави у забезпеченні економічної безпеки за сучасних реалій суттєво ускладнюються. Здатність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб населення та держави. З іншої – це здатність протистояти дестабілізуючим чинникам, що створюють загрозу розвитку держави. Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання також входить до складових економічної безпеки. Тому сьогодні перед Україною постала проблема, що полягає у певному протиріччі між необхідністю інтегруватися до світової економіки, з одного боку, та забезпеченням внутрішньої економічної інтеграції, захистом свого внутрішнього ринку, власного товаровиробника і національних інтересів, з іншого. Вважаємо, що лише створення власної системи економічної безпеки дасть можливість уникнути можливих руйнівних наслідків від відкритості національної економіки, забезпечити її конкурентоспроможність, захистить вітчизняного товаровиробника й ефективно взаємодіятиме з міжнародними фінансовими та економічними структурами в умовах глобальних трансформаційних процесів та євроінтеграційних прагнень.

Ярина Д.

Магістр 1-го року навчання, спеціалізація «Прикладна економіка»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
д.е.н. професор Вдовенко Н. М.

БЕЗПЕКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРАХ

Безпека підприємства в еколого-економічних сферах – це захист від руйнівного впливу природних, техногенних чинників і наслідків господарської діяльності аграрного підприємства. Повені, землетруси, смерчі, зсуви ґрунту, завдають шкоду майну підприємства. На практиці передбачити природні катастрофи неможливо, однак потрібно вжити всіх заходів, щоб наслідки стихійних лих були мінімальними для аграрного сектору. Техногенні катастрофи виникають унаслідок використання фізично зношених основних засобів, непланованого вимкнення електроенергії або через низьку кваліфікацію працівників. Екологічні збитки можуть істотно впливати також і на фінансовий стан. Наприклад, такі події, як судовий позов за порушення екологічного законодавства, аварія з екологічними наслідками на підприємстві, спричинюють збитки, які належать до категорії фінансово-екологічних і вимірюються у грошовій формі. Екологічні збитки внаслідок втрати здоров'я працівниками фірми, скорочення обсягів виробництва та реалізації продукції впливають на фінансовий стан аграрного підприємства дещо повільніше. Екологічні збитки підприємства можуть бути непокритими або покритими частково.

У результаті господарської діяльності саме підприємство може стати джерелом небезпеки для навколишнього середовища. До внутрішніх чинників, які погіршують його екологічну безпеку, належать: помилки, допущені на стадії проектування нової продукції, шкідливих для здоров'я людей, а також на стадії розроблення і впровадження нових технологій. Екологічна складова полягає в дотриманні чинних екологічних норм, мінімізації втрат від забруднення навколишнього природного середовища. Проблему гарантування екологічної безпеки суспільства від суб'єктів господарювання, що здійснюють виробничо-

комерційну діяльність, можна вирішити тільки розробленням, ретельним дотриманням національних і міжнародних норм гранично допустимої концентрації (ГДК) шкідливих речовин, які потрапляють у навколишнє середовище, а також дотриманням екологічних параметрів продукції, що виготовляється. Єдиним чинником, що спонукає сільськогосподарські підприємства до належної екологізації агропромислового виробництва, є застосування відчутних штрафів за порушення національного екологічного законодавства. При цьому індикаторами екологічної складової економічної безпеки є, з одного боку, нормативи ГДК шкідливих речовин, установлені національним законодавством, а з другого – аналіз ефективності заходів забезпечення такої екологічної складової. Відповідно до загальних стратегічних рекомендацій, опрацьованих за результатами аналізу карти розрахунку ефективності здійснюваних заходів, планують комплекс заходів для забезпечення екологічної складової економічної безпеки в майбутньому. Такий план є частиною загального плану програми забезпечення належного рівня економічної безпеки. Він має вигляд логічного сценарію здійснення необхідного комплексу заходів у календарній послідовності з доданням розрахунку ефективності практичного здійснення цих заходів.

Алгоритм процесу забезпечення екологічної складової економічної безпеки передбачає такі послідовні дії:

Етап 1. Розрахунок карти ефективності здійснюваних заходів для забезпечення екологічної складової економічної безпеки за звітними даними про фінансово-господарську діяльність сільськогосподарського підприємства.

Етап 2. Аналіз виконаних розрахунків і розроблення рекомендацій для підвищення ефективності здійснюваних заходів.

Етап 3. Розроблення альтернативних сценаріїв реалізації запланованих заходів.

Етап 4. Вибір пріоритетного сценарію на основі порівняння розрахунків ефективності запланованих.

Етап 5. Подання вибраного планового сценарію у складі загального плану гарантування економічної безпеки в підрозділи, які здійснюють функціональне планування фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

Етап 6. Практичне здійснення запланованих заходів у процесі сільськогосподарської діяльності відповідного суб'єкта господарювання.

Проблему екологічної безпеки суспільства від суб'єктів господарювання, що здійснюють виробничо-комерційну діяльність, можна вирішити тільки через розроблення і ретельне дотримання національних і міжнародних норм ГДК шкідливих речовин, які потрапляють у навколишнє природне середовище, а також дотримання екологічних параметрів сільськогосподарської продукції, що виготовляється. Отже, рівень екологічної безпеки сільськогосподарського підприємства може бути визначений як вплив факторів. Серед них пошкодження ландшафту, енергетичне забруднення навколишнього середовища, утворення смітників із відходів сільськогосподарського виробництва, забруднення води і повітря в умовах трансформаційних процесів.

УДК 351.82.639.21/31

Плічко В., Яковлева Т.

Державне агентство рибного господарства України

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ З ДЕРЖАВНОЮ ПІДТРИМКОЮ НА ЕТАПІ ЕВОЛЮЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СЕК'ЮРИТОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

Рибне господарство України, як важлива складова сільського господарства, нерозривно пов'язане з пошуками оптимальних шляхів мінімізації впливу негативних наслідків, зумовлених дією саме природно-кліматичних факторів. Одним із дієвих інструментів, на сучасному етапі еволюції економічної сек'юритології в Україні є страхування ризиків, притаманних рибогосподарському виробництву. Як висвітлили попередні дослідження, процесу регулювання вітчизняного страхового ринку в Україні

притаманна відсутність ознаки системності. Разом з тим, також виокремлюється нерозвинена інфраструктура, недостатнім є заохоченням суб'єктів рибного господарства у галузі аквакультури, недосконалою є нормативно–правова база. На даний час, щоб виправити і усунути негативний вплив на господарську діяльність вітчизняних товаровиробників, Верховною Радою України було схвалено зміни до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою». Виходячи з тверджень, закладених у документі, виробники риби і рибопосадкового матеріалу, матимуть всі підстави, щоб отримати державну підтримку при страхуванні продукції аквакультури. Це спростить умови роботи та зменшить ризики в секторі аквакультури, а також сприятиме плануванню діяльності рибогосподарських виробників на довгострокову перспективу. Безумовно, даний Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» забезпечить сільськогосподарським товаровиробникам можливість страхового захисту своїх майнових інтересів у разі настання страхових випадків.

Проведений аналіз свідчить про те, що внесення змін та доповнень до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» стосується заміни термінів та доповнення поняття «сільськогосподарський страховий ризик» у відповідності із Законом України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» від 08.07.2011 № 3677–VI. Наукові прагнення спрямовуються на розробку методичних засад визнання страхових випадків, які можуть наставати для підприємств, що займаються виробництвом рибогосподарської продукції або її розведенням, вирощуванням, а також виловом водних біоресурсів у внутрішніх водоймах та переробкою у разі: недоотримання застрахованого урожаю; загибелі, вимушеного пошкодження чи захворювання риби. Як свідчать провідні вітчизняні вчені, страхова вартість визначатиметься, виходячи з ціни одиниці продукції, розрахованої центральним органом

виконавчої влади, зокрема і Державне агентство рибного господарства України. Слід відмітити, що сума вказуватиметься у договорі страхування. Таким чином, методологічна досконалість державного регулювання аквакультури, значною мірою є похідною від положень, які визначають процедуру повідомлення про страховий випадок, механізм визначення збитку у разі настання страхового випадку, терміни дії договору страхування для забезпечення у перспективі подальшого розвитку цього виду економічної діяльності.

УДК 330.3: 639.2(477)

Шепелєв С.

Здобувач кафедри глобальної економіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України

**ЗАКОННІСТЬ ПОХОДЖЕННЯ ВОДНИХ БІОРЕСУРСІВ, ЩО
НАДХОДЯТЬ НА РИБОПЕРЕРОБКУ АБО В ТОРГІВЕЛЬНУ МЕРЕЖУ
ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ**

На сьогоднішній день важливим є забезпечення контролю вилучення водних біоресурсів безпосередньо на місцях вилучення та у природних водних об'єктах. Досить важливим і потрібним є вирішення питання забезпечення дистанційного контролю діяльності рибальських суден та місць вивантаження уловів. Водночас усі ці заходи не будуть у достатній мірі ефективними, якщо не буде скоординованим і налагодженим саме на національному рівні контроль комерційних операцій з вилученими та вивантаженими водними біологічними ресурсами. Проведений аналіз ситуації в Україні дає можливість зробити висновок про недостатнє законодавче врегулювання підтвердження законності походження водних біоресурсів, що надходять до рибопереробних підприємств або потрапляють до торгівельної мережі для реалізації. Як показали проведені дослідження, основні законодавчі умови, технічні процедури з метою вилучення та вивантаження водних біоресурсів, отриманих при здійсненні промислу у природних водоймах України, передбачено у таких основних актах:

- Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних

біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 № 3677–VI;

- Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 № 486-IV;

- Про затвердження Порядку здійснення спеціального використання водних біоресурсів у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), внутрішніх морських водах, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2015 № 992;

- Про затвердження Порядку видачі підтвердження законності вилучення водних біоресурсів із середовища їх існування та перероблення продуктів вилову: Постанова Кабінету Міністрів від 04.07.2012 № 596.

Водночас у зазначених вище законодавчих актах не передбачено механізму підтвердження легальності погодження окремих партій вилучених риб та інших видів водних біоресурсів. Таким чином, до комерційного обігу можуть потрапляти та бути легалізованими шляхом численних комерційних операцій та шляхом переробки водні біоресурси, набуті незаконним шляхом, тобто виловлені бракон'єрами або приховані при здійсненні дозволених видів промислу. На даний час в країні не розроблена і не функціонує система моніторингу комерційних операцій з водними біоресурсами, вилученими з природних водойм. При цьому надходження на ринок такої сировини понад обсяг її легального вилучення стає відомим для державних контролюючих органів. Таким чином, це є головною і досить актуальною проблемою для виокремлення шляхів легалізації незаконно набутих водних біоресурсів, для своєчасного вжиття ефективних запобіжних заходів.

Одним із завдань поставлених перед науковцями і практикаками, є віднайдення шляхів, щоб змінити ситуацію із забезпеченням простежуваності походження водних біоресурсів, які виловлені саме водних об'єктах України. Вказане узгоджується з переліком зобов'язань, взятиху рамказ дії Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Тому відповідно до змістового наповнення Глави 18 «Політика у галузі рибальства та морська

політика» вважаємо за необхідне провести певні дослідження. Зокрема, Статтею 408 Угоди передбачено впровадження в Україні найкращих практик управління рибальством з метою забезпечення збереження рибних запасів, шляхом, що забезпечує сталий стан таких запасів та ґрунтується на екосистемному підході. Водночас вже Стаття 410 Угоди вимагає налагодити контроль риболовної діяльності шляхом впровадження необхідного обладнання для спостережень, організувати відповідний збір даних про вилов та вивантаження уловів, вдосконалити ефективність ринків, в тому числі через впровадження механізму простежуваності.

Проблему врегулювання важливих механізмів забезпечення законності використання природних водних біоресурсів України висвітлено у Єдиній комплексній стратегії та плані дій розвитку сільського господарства та сільських територій України на 2015-2020 роки Мінагрополітики України. Серед пріоритетних заходів із реформування та розвитку рибного господарства є перегляд та напрацювання законодавчої бази, що сприятиме, зокрема, контролю за рибальством, посиленню боротьби з незаконним промислом та торгівлею рибою і рибною продукцією, а також наближенню українського законодавства в галузі рибного господарства до законодавства Європейського Союзу та основних положень Спільної рибної політики Європейського Союзу.

УДК 636.39.034 338.43

Марченко І.

Здобувач кафедри глобальної економіки

Національного університету біоресурсів і природокористування України

**ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ
РЕКОМЕНДАЦІЙ З ВИЗНАЧЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ
КОЗІВНИЦТВА**

Сучасні здобутки і тенденції розвитку сільськогосподарського виробництва світу, яке зумовлене значною цінністю продукції кіз, їх високими адаптивними властивостями та наявністю природно-економічних умов є

передумовою для розвитку галузі в Україні. При цьому, серед всього різноманіття продукції кіз найціннішим продуктом є молоко. В останні десятиріччя відбуваються істотні зміни у використанні біопродукційних можливостей нашої планети. Під впливом технічного прогресу, розвитку промисловості, інтенсифікації нароснення виробництва продукції тваринництва спостерігається виснаження запасів прісної води та забруднення навколишнього середовища. В останні роки жителі місцевостей, де відбувається виробництво продукції тваринництва, особливо свинарства та птахівництва організують масові протести проти забруднення прилеглих територій та повітря відходами від виробництва. У цьому аспекті становлення та розвиток козівництва може забезпечити населення високоякісною молочною та м'ясною продукцією без шкоди забруднення пункту своєї локалізації.

Стимулювання розвитку галузі козівництва в Україні можливе лише за умови виокремлення її від вівчарства та врахування особливостей виготовленої продукції при розведенні кіз, як біологічного активу і сільськогосподарської продукції на закріпленому законодавчому рівні. Варто зауважити, що сучасний стан козівництва характеризується повною автономізацією існування. У нормативно–правовому полі відсутній окремий напрям тваринництва, такий як «козівництво». За таких умов повноцінний розвиток галузі неможливий через фактичну її правову відсутність. У теоретичному та практичному плані залишається нез'ясованим питання відображення в обліку підприємств по виробництву продукції козівництва фактичного отримання сільськогосподарської продукції від розведення кіз та додаткових біологічних активів. Галузь козівництва дає відмінну від галузі вівчарства продукцію. Помилково обліковувати козівництво, як роздільно–тонкорунне, напівтонкорунне, напівгрубошерстне і грубошерстне. Цілеспрямована світова селекція кіз на господарсько-корисні виробничі ознаки дозволила сформувати чотири основні напрями продуктивності та одну додаткову. Так, у країнах світу з розвиненим козівництвом отримують молочну, м'ясну, пухову та шерстну (вовнову) продукцію кіз. Окремо розвивається напрям декоративного

козівництва, що має значне поширення у країнах з високим рівнем життя населення, при якому кози розводяться для естетичного сприйняття. Найбільш розповсюджене декоративне козівництво у Австралії. Таким чином, сучасний стан розвитку продовольчого ринку, з врахуванням попиту на продукцію козівництва вимагає державного урегулювання питання виокремлення козівництва як окремого виду біологічних активів (рис. 1).

Рис. 1. Науково-практичні пропозиції щодо удосконалення методичних рекомендацій з обліку біологічних активів козівництва.

Сільськогосподарська продукція за цільовим призначенням, економічними вигодами та господарською цінністю поділяється на основну, супутню і побічну. Основна продукція є такою, що приносить найбільші економічні

вигоди підприємству та отримання якої постає метою виробництва. Супутня продукція отримується одночасно з основною та відповідає встановленим стандартам або технічним умовам, призначена для подальшої переробки і реалізації. Побічною сільськогосподарською продукцією є така, що отримується одночасно з основною, а економічні вигоди від отримання якої несуттєві. У козівництві від біологічних активів, окрім сільськогосподарської продукції можуть отримуватися додаткові біологічні активи (приплід), при цьому первісне визнання додаткових біологічних активів фіксується в обліку звітного періоду у якому вони були відокремлені від біологічного активу.

Таким чином, для успішного функціонування козівництва в Україні та отримання фактичної, достовірної інформації про біологічні активи козівництва, доцільно внести доповнення до Методичних рекомендацій, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2006 № 1315.

УДК 338.433:673.564(477)

Паламар І.

Здобувач кафедри глобальної економіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ КОМБІКОРМІВ НА ПРИНЦИПАХ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Ефективність виробництва комбікормів залежить також і від діяльності держави на сировинному ринку, зокрема ринку зернових. Динамічне зростання собівартості виробництва комбікормів в Україні за останні роки стало причиною зменшення попиту на продукцію вітчизняного виробника, а його якісний склад поступається закордонним конкурентам. Отже, актуальним є питання удосконалення існуючих та створення нових механізмів формування ринку комбікормів на принципах міжнародних стандартів з урахуванням положень Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом.

Безперечно, питання вивчення європейського підходу щодо формування ринку комбікормів в умовах глобальних процесів також важливе. На порядок

денний виходить доцільність узагальнення основних вимог Європейського Союзу для забезпечення конкурентоспроможності галузі на внутрішньому та зовнішньому ринку комбікормів. Завантаження виробничих потужностей потребує розширення та ефективного використання ресурсної сировини. Співставлення прогнозів потреби з наявними ресурсами комбікормової сировини вказує на її значний дефіцит як зернової, так і високобілкової. Виробництво повноцінних комбікормів передбачає використання кормових відходів різних галузей. Тому трансформаційні процеси реформування аграрного сектору економіки та розвиток галузі тваринництва мають сприяти нарощуванню ринку зернопродукції та виробництву комбікормів.

Як показують дослідження, ефективним способом використання концентрованих кормових продуктів є переробка їх у повнораціонні комбікорми. Це дає змогу підвищити продуктивність самих тварин у середньому на 15-20 % та переважно зменшити витрати кормів на одиницю виробленої товарної продукції і забезпечити доходність та прибутковість даного виробництва. За такого підходу значні обсяги сировини для виготовлення комбікормів (білкова – рослинного і тваринного походження) експортуються Україною переважно за не вигідними цінами. Водночас в Україну безперервно завозяться різні кормові добавки, премікси, які не дивлячись на високу вартість, використовуються суб'єктами ринку для виробництва власно вирощеної продукції.

В умовах трансформаційних перетворень та стремліннями інтеграції у Європейський Союз, актуалізується питання переорієнтації стандартів, норм та технологій вітчизняного товаровиробника у напрямі європейських вимог до безпечності та якості харчових продуктів. Основні вимоги, які висуває Європейський Союз до українського товаровиробника – харчові продукти (комбікорм підпадає під дане вираження), що виробляються країнами, які мають намір вступити до ЄС та які імпортуються до ЄС, повинні відповідати таким самим стандартам безпечності та гігієни кормів, як і продукти вироблені в межах ЄС.

Таким чином, для реалізації поставлених задач, чинним є ряд правових норм контролю, які направлені на відповідність якості продукту (дозвіл входу на ринок та перевірка заборонених речовин), норми відповідності процесу виробництва (принципи НАССР та простежуваність продукту на основі принципу «крок назад, крок вперед»), норми забезпечення реалізації прав споживачів через прозоре маркування та процедури офіційного контролю.

УДК 658.29:631.115 (477)

V. Yakovliev

Akademia Finansów i Biznesu Vistula, Wydział: Biznesu i Stosunków
Międzynarodowych, Kierunek studiów: Finanse i rachunkowość

ISTOTA I ZADANIA BEZPIECZEŃSTWA FINANSOWEGO PRZEDSIĘBIORSTW ROLNYCH

w Kwestie bezpieczeństwa w ostatnim czasie nabierają większego znaczenia, co wiąże się ze wzrostem niestabilności i liczby zagrożeń we współczesnej cywilizacji. Trzecie tysiąclecie charakteryzuje się szybkim procesem globalizacji i integracji gospodarczej, co jest warunkiem koniecznym do tworzenia globalnej gospodarki światowej. Zatem w światowym obszarze gospodarczym pomiędzy krajami trwa walka o ograniczone zasoby finansowe i obronę interesów gospodarczych. Takie warunki przyczyniają się do powstania określonych zagrożeń zarówno na makro-, jak i mikropoziomach. Stosunkom rynkowo-gospodarczym towarzyszą zmiany organizacyjno-prawne form własności, szybki wzrost liczby podmiotów gospodarczych wraz z pojawieniem się nowych metod zarządzania i wzmocnieniem konkurencji między nimi. Biorąc to pod uwagę, warto dowiedzieć się, w jakich warunkach, w których możliwy jest stabilny i efektywny rozwój przedsiębiorstw rolnych, ponieważ bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa rolnego jest bezpośrednio związane z bezpieczeństwem żywnościowym kraju. A. Sosnin i P. Prygunow twierdzą, że dobrobyt gospodarczy i moc każdego przedsiębiorstwa opiera się na trzech filarach – rozwoju, bezpieczeństwie i zysku [1], dlatego zapewnienie bezpieczeństwa w nowoczesnych warunkach – jest podstawowym problemem dla

wszystkich podmiotów gospodarczych, niezależnie od formy własności, rodzaju działalności i poziomu rozwoju. Niestabilna sytuacja finansowa przedsiębiorstw rolnych jest przyczyną ich niewypłacalności, pogorszenia ich wyników finansowych, które prowadzą do nieplanowanych strat i braku wymaganego poziomu rentowności.

Bezpieczeństwo finansowe podmiotów gospodarczych jest dość skomplikowaną kategorią ekonomiczną, i, mimo jego różnych metod badania jako pojedynczego obiektu, istnieją obecnie różne proponowane przez autorów definicje tej kategorii. Zdaniem A. Zagorodniego [2] bezpieczeństwo finansowe jest ochroną interesów finansowych podmiotów gospodarczych na wszystkich poziomach stosunków finansowych, ochroną gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, organizacji i instytucji, regionów, branż i sektorów gospodarki, państwa w ogóle, środkami finansowymi, wystarczającymi do zaspokojenia ich potrzeb i realizacji zobowiązań finansowych. Znaczący wkład w uzasadnienie istoty bezpieczeństwa finansowego należy do A. Baranowskiego [3]. W jego monografii pojęcie «bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw» jest syntetyzowane, zawiera w sobie ważne cechy kategorii «bezpieczeństwa ekonomicznego przedsiębiorstwa» i «bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa». Te kategorie są głęboko analizowane w literaturze współczesnej, co pozwala używać ich teoretyczne podstawy i metodologiczne ujęcia w badaniu najważniejszych cech pojęcia «bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa» jako obiektu zarządzania.

Pojęcie bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa w najbardziej ogólnej postaci sformułował profesor A. Blank w następujący sposób:

Bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa jest ilościowo i jakościowo deterministycznym poziomem jego stanu finansowego, który zapewnia stabilną ochronę jego priorytetowych zrównoważonych interesów od zidentyfikowanych rzeczywistych i potencjalnych zagrożeń zewnętrznego i wewnętrznego charakteru, którego parametry są określane na podstawie jego sprawozdań i tworzą niezbędne warunki wsparcia finansowego dla jego zrównoważonego wzrostu w tym perspektywicznym okresie [4]. J. Lubimcew i A. Logvina [5, s. 55–56] podają następującą definicję bezpieczeństwa finansowego. Jest to zapewnienie takiego

rozwoju gospodarki, systemu finansowego i finansowych stosunków i procesów w kraju i regionie, w którym tworzyłyby się potrzebne (akceptowalne) warunki finansowe i zasoby dla rozwoju społeczno–ekonomicznej stabilności i rozwoju społeczeństwa, i konkretnego regionu, zapewnienie integralności i jedności systemu finansowego, skutecznego przeciwstawiania się zewnętrznym i wewnętrznym zagrożeniom kraju w ogóle oraz na konkretnym obszarze.

Nieco dokładniej traktuje istotę bezpieczeństwa finansowego A. Sołowiowa [6], która pod pojęciem systemu bezpieczeństwa finansowego rozumie stworzenie takich warunków, w których zapewniony jest dokładny nadzór nad tworzeniem i dystrybucją środków finansowych; na uzasadnionym, ukierunkowanym i skutecznym ich użyciu; wyłączenie możliwości nadużycia środków finansowych i przekierowania przepływów finansowych w niekonsolidowanym prawie sfery ich wykorzystania.

Zdaniem N. Ermoshenka, bezpieczeństwo finansowe jest stanem finansowo–kredytowej sfery, która charakteryzuje się równowagą i jakością połączenia systemowego instrumentów finansowych, technologii i usług, odpornością na wewnętrzne i zewnętrzne czynniki negatywne (zagrożenia), zdolnością tej sfery do zapewnienia ochrony narodowych interesów finansowych, wystarczających ilości środków finansowych dla wszystkich podmiotów gospodarczych i ludności w ogóle; efektywne funkcjonowanie krajowego systemu gospodarczego i rozwoju społecznego [7, s. 33–34]. Bezpieczeństwo finansowe ujawnia przez stan funkcjonowania i rozwoju podmiotu gospodarczego. M. Medved, który zauważa, że bezpieczeństwo finansowe to stan rozwoju gospodarczego, który charakteryzuje się posiadaniem niezbędnych środków finansowych dla zadowolenia wymagań rynku, wykonanie funkcjonalnych obowiązków w zakresie ochrony interesów finansowych, ostrzeżenie w kwestii finansowych zagrożeń i niebezpieczeństw, przezwyciężenie kryzysu finansowego i zapewnienie skutecznego funkcjonowania [8]. L. Melnik określa bezpieczeństwo finansowe jako wewnętrznie–produkcyjny składnik bezpieczeństwa ekonomicznego. W zarządzaniu finansowym przy dość szczegółowych badaniach poszczególnych elementów bezpieczeństwa ekonomicznego bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstw związane jest z zapewnieniem jego stabilności finansowej

czy neutralizacji ryzyka finansowego [9]. Zdaniem A. Gukowej i I. Anakinej istotą bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa jest zdolność przedsiębiorstwa do samodzielnego opracowania i realizowania strategii finansowej, zgodnie z celami strategii korporacyjnej, w warunkach niepewnego i konkurencyjnego środowiska. Bezpieczeństwo finansowe jest takim stanem przedsiębiorstwa, które: Pozwala zapewnić finansową równowagę, stabilność, wypłacalność i płynność przedsiębiorstwa w długim okresie; Zaspokaja potrzeby przedsiębiorstwa w zasobach finansowych dla zrównoważonej rozszerzonej reprodukcji przedsiębiorstwa; Zapewnia wystarczającą niezależność finansową przedsiębiorstwa; Jest w stanie oprzeć się istniejącym i powstającym niebezpieczeństwom i zagrożeniom, które powodują straty finansowe przedsiębiorstwa lub zmianom dotyczącym niepożądanego struktury kapitału, lub wymuszonemu zlikwidowaniu przedsiębiorstwa; Zapewnia wystarczającą elastyczność przy podejmowaniu decyzji finansowych; Chroni interesy finansowe właścicieli przedsiębiorstwa [10, s. 101]. M. Pogosowa i P. Lebediewa skupiają uwagę na tym, iż bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa to składnik bezpieczeństwa ekonomicznego przedsiębiorstwa, reprezentujący sobą taki stan przedsiębiorstwa, które: zapewnia optymalne pozyskiwanie i efektywne wykorzystanie zasobów finansowych przedsiębiorstwa; pozwala projektować i wdrażać strategię finansową; pozwala zidentyfikować niebezpieczeństwa i zagrożenia stanu przedsiębiorstwa i opracować środki do ich terminowego rozwiązywania; musi być ocenione przez jakościowe i ilościowe wskaźniki, które mają wartości graniczne [4]. Głównym warunkiem osiągnięcia bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa jest jego zdolność do przeciwdziałania powstającym wewnętrznym i zewnętrznym niebezpieczeństwom i zagrożeniom, które są zdolne do wyrządzenia strat finansowych przedsiębiorstwa, negatywnego wpływu na zmianę struktury kapitału itp. W. Witliński, zauważa, że bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa jest to taki stan zasobów finansowych przedsiębiorstwa, efektywności ich wykorzystania i użytkowania, przy którym zapewniony jest rozwój produkcji lub innych sfer działalności na podstawie wzrostu zysków oraz aktywów przy zachowaniu wypłacalności i zdolności kredytowej [6].

Analiza źródeł bibliograficznych pozwoliła dojść do wniosku, że zdecydowana większość naukowców w istocie bezpieczeństwa finansowego podmiotów gospodarczych widzi pewne zagrożenia dla kondycji finansowej. Istnieje kilka podejść do określenia istoty zagrożeń bezpieczeństwa finansowego. Niektórzy naukowcy stawiają znak równości między pojęciami «zagrożenia bezpieczeństwa finansowego» i «zagrożenia dla interesów narodowych państwa w sferze finansowo-kredytowej» [8], z czym nie można się zgodzić. Inni rozumieją je jako zbiór warunków, procesów i czynników, które utrudniają realizację interesów narodowych lub stanowią niebezpieczeństwo, jak obecność słabych powiązań w systemie bezpieczeństwa. Istnieje opinia, że zagrożenia to konkretne i bezpośrednie formy niebezpieczeństw lub zbiór negatywnych czynników lub warunków. I. Bińko, W. Szlemko określają zagrożenia (na przykładzie zagrożeń bezpieczeństwa ekonomicznego) jako wyraźne lub potencjalne działania, które utrudniają (uniemożliwiają) realizację narodowych interesów gospodarczych i stwarzają zagrożenie dla rozwoju społeczno-ekonomicznych i politycznych systemów, wartości narodowych, podtrzymywania życia narodu i indywidualnej osobowości [5]. Należy zgodzić się z tymi badaczami, którzy uważają zagrożenia za szereg negatywnych czynników lub warunków. W związku z tym zasadnym jest pogląd I. Bińka i W. Szlemka, który precyzuje, że zagrożenia komplikują (uniemożliwiają) realizację interesów narodowych, tworząc zagrożenie dla państwa, społeczeństwa, jednostki. System bezpieczeństwa przedsiębiorstwa rolnego jest przeznaczony do wykonywania określonych funkcji, w szczególności planowania i prognozowania, wykrywania, zapobiegania, osłabiania niebezpieczeństw i zagrożeń; zapewniania ochrony interesów przedsiębiorstwa i jego pracowników, ochrony jego mienia, tworzenia sprzyjającego otoczenia konkurencyjnego. Przedsiębiorstwa tylko wtedy są w należnym stanie bezpieczeństwa finansowego, kiedy ich interesy finansowe w pewnym stopniu są zgodne z interesami podmiotów otoczenia: klientów, dostawców, konkurentów, inwestorów. W związku z tym poziom bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa rolnego wiąże się z poziomem ochrony środków finansowych działalności operacyjnej, inwestycyjnej i finansowej.

Blank podkreśla takie istotne cechy pojęcia «bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa» jak: 1) podstawa elementu systemu, jego bezpieczeństwo ekonomiczne; 2) podstawowa wartość poziomu i struktury finansowej zdolności przedsiębiorstwa do spełnienia celów jego rozwoju gospodarczego.

Ponadto, bezpieczeństwo finansowe jest systemem ilościowych i jakościowych parametrów stanu finansowego przedsiębiorstwa rolnego, co odzwierciedla poziom bezpieczeństwa finansowego. W takiej charakterystyce pojęcia „bezpieczeństwa finansowego podmiotu gospodarczego” można wyróżnić następujące elementy: bezpieczeństwo finansowe wyraża pewien aspekt jego kondycji finansowej, co odzwierciedla ten lub inny poziom jego bezpieczeństwa finansowego; stan finansowy podmiotu gospodarczego, co charakteryzuje jego bezpieczeństwo finansowe, przejawia się w określonym zbiorze parametrów; ustawienia systemu bezpieczeństwa finansowego podmiotu gospodarczego wymagają jasnego jakościowej i ilościowej determinacji. Bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa to stan najbardziej efektywnego wykorzystania zasobów korporacyjnych przedsiębiorstwa, wyrażony w najlepszych wartościach wskaźników finansowych dochodowości i rentowności firmy, jakości zarządzania, korzystania z podstawowych i obrotowych środków przedsiębiorstwa, jego strukturze kapitału, normach tempa wypłat dla papierów wartościowych przedsiębiorstwa, a także kontroli kosztów jego papierów wartościowych jak syntetycznego wskaźnika obecnego finansowo–ekonomicznego statusu przedsiębiorstwa i perspektyw jego technologicznego i finansowego rozwoju. Bezpieczeństwo finansowe korporacji w agrokompleksie to stan ochrony witalnych interesów przedsiębiorstwa od różnych wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń, który zapewnia najbardziej efektywne wykorzystanie zasobów korporacyjnych przedsiębiorstwa w celu zapewnienia stabilnego funkcjonowania i dynamicznego rozwoju. W celu przeprowadzenia dokładnego badania istoty bezpieczeństwa finansowego korporacji rolniczych zaprezentowana będzie własna definicja. W szczególności, bezpieczeństwo finansowe rozwoju systemu zarządzania korporacyjnego to efektywne wykorzystanie zasobów korporacyjnych przez przedsiębiorstwa dzięki segmentowi cywilizowanego rynku papierów

wartościowych. Bezpieczeństwo finansowe podmiotów gospodarczych jest określone przez: poziom deficytu niezbędnych środków w celu finansowania projektów inwestycyjnych; stabilność i odporność stanu finansowego przedsiębiorstwa; normalizację przepływów finansowych i relacje rozliczeniowe; odporność relacji z partnerami finansowymi (inwestorami, instytucjami bankowymi, firmami ubezpieczeniowymi); stopień ochrony interesów akcjonariuszy; oprogramowanie warunków finansowych do aktywizacji inwestycyjnej i innowacyjnej działalności przedsiębiorstwa. Rozumienie bezpieczeństwa finansowego jako obiektu badań powinno opierać się na rozumieniu natury systemu finansowego, nie ograniczając się do funkcji tego systemu jako dystrybucji, redystrybucji i akumulacji środków pieniężnych. Będąc systemem, zawiera ono konkretne cechy instrumentów finansowych, które odzwierciedlają w pewnym stopniu charakter stosunków własności, a to z kolei całokształt stosunków własności i cech instrumentów finansowych, generuje przepływ kapitału i jego rozkład w ramach realizowanej polityki pieniężnej i kredytowo-finansowej. Gospodarka rynkowa prowadzi do wzmocnienia roli finansów i określa ich nowe miejsce w systemie gospodarowania. Większość instrumentów rynkowych należy do elementów mechanizmu finansowego, czyli wchodzi w skład systemu finansowego.

Finanse, będąc obiektem zasobów, mają długi okres rozwoju historycznego jako narzędzia oceny i znaczenia zasobów podmiotów oraz ilości strat. Są one nie tylko zbiorem ocen i porównań, ale i specyficzną formą działalności, która opiera się na wiedzy finansowej, technologii i rozwija się samodzielnie, w izolacji od realnej gospodarki. Wzmocnienie roli stosunków finansowych w gospodarce prowadzi do wzrostu wartości zapewnienia bezpieczeństwa finansowego nie tylko na poziomie państwa, ale i na poziomie pojedynczego podmiotu gospodarczego. Bezpieczeństwo finansowych podmiotów gospodarczych stawia przed sobą pewne zadania, w szczególności: identyfikację rodzajów ryzyka i związanych z nimi potencjalnych zagrożeń; określenie wskaźników bezpieczeństwa finansowego podmiotów gospodarczych; wprowadzenie wskaźników bezpieczeństwa finansowego podmiotów gospodarczych; wdrożenie systemu diagnozowania i monitorowania stanu

bezpieczeństwa finansowego; kontrolę i ocenę skuteczności działania systemów bezpieczeństwa finansowego; tworzenie niezbędnych warunków finansowych, zapewniających stabilny wzrost podmiotów gospodarczych; tworzenie warunków do utworzenia optymalnej ilości środków finansowych z wewnętrznych i zewnętrznych źródeł; wsparcie dla stabilności finansowej i wypłacalności podmiotów gospodarczych przez cały okres funkcjonowania; tworzenie warunków niezbędnych do zapewnienia optymalnej objętości i poziomu efektywności inwestycji; minimalizację ryzyka finansowego podmiotów gospodarczych; terminowe wdrożenie działalności finansowej firmy nowoczesnych technologii zarządzania i narzędzi ich zapewnienia; skuteczne i szybkie wyjście firmy z kryzysu finansowego i neutralizację jego skutków [11, s. 23; 12]. Jednym z ważnych zadań zapewnienia bezpieczeństwa finansowego jest opracowanie jego strategii. Do opracowania odpowiedniej strategii finansowej podmiotów gospodarczych, zgodnie z ich celami i zadaniami, konieczne jest przeprowadzenie analizy aktualnego stanu finansowego podmiotów gospodarczych, określenie czynników, sposobów osiągnięcia określonego poziomu bezpieczeństwa finansowego, stworzenie warunków finansowych i zasobów dla osiągnięcia celów podmiotów gospodarczych.

Szczególnie ważne jest zabezpieczenie interesów finansowych przedsiębiorstwa, ponieważ w zależności od tego, jak dokładnie będą one zidentyfikowane zależy treść systemu zabezpieczeń finansowych podmiotów gospodarczych.

Na różnych etapach rozwoju podmiotów gospodarczych interesy finansowe mogą być podporządkowane określonej strategii, mającej na celu stabilizację, przetrwanie i rozwój. Dynamizm interesów finansowych podmiotów gospodarczych jest jedną z form ich adaptacyjnego mechanizmu, zapewniającego skuteczne wykonywanie działalności finansowej w warunkach gospodarki rynkowej. Biorąc pod uwagę interesy finansowe podmiotów gospodarczych, należy zauważyć, że są one związane z głównym celem funkcjonowania i są realizowane w tym celu w jednym kompleksie. W dzisiejszych czasach coraz większa liczba podmiotów gospodarczych w realizacji swoich zadań strategicznych wybiera jako główne kryterium działalności wzrost wartości rynkowej przedsiębiorstwa. Teoretycznym

uzasadnieniem tego wyboru jest teoria zarządzania, która opiera się na trzech głównych pozycjach: określenie ekonomicznych zasad działalności: analiza zadań, określenie sytuacji ekonomicznej, analiza kosztów, określenie kompromisów; określenie efektywności wykorzystania zasobów: inwestycyjna podstawa, inwestycje kapitałowe, pozyskiwanie kapitału, zasoby ludzkie; określenie inwestycyjnej wartości kapitału zakładowego: schematy przepływów pieniężnych, oczekiwania inwestorów, relacja między ryzykiem a wydajnością. Dane te obejmują szczegółowe kwestie finansowe i pomagają kierownictwu w podejmowaniu decyzji, które pozwalają zwiększać koszt kapitału zakładowego. Główną ideą zarządzania w celu zwiększenia wartości kapitału zakładowego jest realizacja przez kierownictwo obowiązku uzasadniania swoich inwestycji i rozwiązywania kwestii na zasadach ekonomicznych, czyli z uwzględnieniem koncepcji zmiany wartości pieniądza w czasie, i zarządzania dostępnymi zasobami w taki sposób, aby zapewnić najwyższy efekt ekonomiczny. To z kolei doprowadzi do wzrostu kosztów kapitału własnego przedsiębiorstwa i wzmocnienie pozycji przedsiębiorstwa na rynku.

W ten sposób finanse stają się kanałem penetracji, który pozwala kontrolować przedsiębiorstwo z zewnątrz. Dlatego bezpieczeństwo finansowe podmiotów gospodarczych jest ważnym elementem bezpieczeństwa finansowego państwa, na który należy zwrócić szczególną uwagę właśnie na poziomie makro. W tym celu należy podjąć następujące zadania: Zidentyfikować zagrożenia i niebezpieczeństwa dla podmiotów gospodarczych; Ustawić wskaźniki bezpieczeństwa finansowego podmiotów gospodarczych; Opracować system monitorowania finansowego; Opracować środki mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa finansowego podmiotów gospodarczych, w krótkim i długim okresie; Analizować i kontrolować realizację działań. Należy zidentyfikować zagrożenia i niebezpieczeństwa dla podmiotów gospodarczych w zależności od zmiany stanu środowiska zewnętrznego, celów i zadań podmiotów gospodarczych.

Bibliografia:

1. A. Sosnin Zarząd bezpieczeństwa przedsiębiorczości.: Wyd–w Europa, 2002. – 559 s.

2. A. Zagorodni Finansowo – ekonomiczny słownik / K.: Wiedza, 2007. – s. 10.
3. A. Baranowski Bezpieczeństwo Finansowe: monografia / Instytut prognozowania gospodarczego/ – K.: Phoenix, 1999. – 338 c.
4. Blank I. Zarządzanie finansowe przedsiębiorstwem / I. Blank. – K.: Elga, Nicka – Centrum, 2004. – 784 s.
5. Liubimcew A. Koncepcja bezpieczeństwa finansowego (ogólnokrajowe i regionalne aspekty) // Problemy gospodarki. – 1998. – № 3. – S. 55–64.
6. Sołowiowa A. Problemy kształtowania systemu finansowo–ekonomicznego bezpieczeństwa w Rosji. – Tryb dostępu: www.sbcinfo.ru/article/10th.
7. H. Ermoszenko Bezpieczeństwo Finansowe państwa: interesy narodowe, realne zagrożenia, strategia oprogramowanie. – K.: Kijów, 2001. – 309 s.
8. N. Medwid Bezpieczeństwo Finansowe regionów Ukrainy (na przykładzie obwodu Charkowskiego): Połtawa 2008. – 23 s.
9. Ekonomia przedsiębiorstwa / ITD «Uniwersytecka książka», 2004. – 648 s.
10. Gukowa A. Rola bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa w systemie jego bezpieczeństwa ekonomicznego / Gukowa A. // Edukacja i społeczeństwo. – 2006. – № 3. – S. 98 – 102.
11. Ariefjew W. Symulacja zarządzania w zakresie kształtowania systemu bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw // Gospodarki, transportu i przemysłu. – 2011. – № 36. – S. 110–112.
12. Rolnicze aktualności i statystyki. 03.10.2008 r. źródło: APK–Inform: [електронний ресурс] http://www.agroua.net/news/news_21007.html.

Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Міжнародна академія культури безпеки, екології та здоров'я
Батумський Державний університет імені Шота Руставелі
Європейська асоціація наук про безпеку

Збірник тез наукових праць

Міжнародний науково-практичний семінар

«Економічна сек'ютирологія в умовах глобальних
трансформаційних процесів»

Підписано до друку 02.06.2017. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. др. арк. 5,1 Наклад 300 прим. Зам. № 809

Видавець і виготовлювач ТОВ «ЦП КОМПРИНТ» 03150, м. Київ,
вул. Предславинська, 28 Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ДК № 4131 від 04.08.2011 р.
